Johannekselaisten asutus ja uusien kotien pystytys 1944-1952

Johannekselaisten asuttamisessa ja uuden rakentamisessa ydinaikaa olivat vuodet 1944–1952, suuren muutoksen ja murroksen vaihe maassamme laajemminkin. Kirjan nimi Yötä päivää painettiin! tulee suoraan sodanjälkeisestä arkitodellisuudesta. Se on haastatteluaineistosta poimittu ilmaisu vuosista, jolloin johannekselaisten oli jälleen kerran otettava vastaan menetysten taakka ja silti voimia säästämättä ponnisteltava uusien kotien pystyttämiseksi.

Karjalaisten oli sodan jälkeisissä vaikeissa oloissa rakennettava uusi elämä uudella kotiseudulla. Tarvittiin voimaa aloittaa jälleen kerran kaikki alusta. Johannekselaisille muodostettiin uudistiloja sekä asuntotiloja ja -tontteja pääosin Paimioon, Piikkiöön, Kaarinaan ja Lietoon. Karjalaisten tulo merkitsi suuria muutoksia näille asutuskunnille. Johannekselaisia perheitä asettui pika-asutustiloille Porin seudulle ja monet hakivat uuden kotipaikan omatoimisesti Turun tuntumasta tai eri puolelta Suomea.

Johannes-Seura on halunnut kunnioittaa jälleenrakentajien työtä uudella kirjalla sekä tällä näyttelyllä. Kirjan käsikirjoituksen on tehnyt FM Riku Kauhanen ja näyttelyn runkona on kirjan tieto- ja kuva-aineisto. Ne kertovat sodan seurauksista ja elämästä sodan jälkeisinä vuosina sekä toimivat tietolähteinä niin johannekselaisten jälkipolville, sijoittumiskuntien nykyisille asukkaille kuin muillekin kiinnostuneille.

Mitä näyttely sisältää

Lähtökohtana on Johannes ennen sodan vuosia sekä ensimmäinen evakkovaihe talvisodan sytyttyä.

Paluu sodan runtelemalle kotiseudulle jäi lyhyeksi ja uuteen evakkoon oli lähdettävä kesällä 1944. Uusi keskeinen kotiseutu rakentui Turun itäisiin kuntiin, joihin tuloa ja asettumista selvitetään kuvin sekä tiedoin. Osa näyttelytauluista on kuntakohtaista, pääosa on alueelle yhteistä työn, yhteistyön ja muutosten ajankuvaa.

Karjalaisten tulo uudelle kotiseudulle muutti paikallisen yritystoiminnan mittakaavoja, lisäsi liikennettä, antoi ansainnan mahdollisuuksia. Se kasvatti kuntien aikaisempia toimintoja tai toi kokonaan uusia pulmia ratkaistavaksi. Näyttelyssä ovat esillä koulutoimen haasteet sodan jälkeisinä vuosina kasvaneen oppilasmäärän johdosta.

Mukana on myös muistelmaa evakkoajan alusta sekä tulijan että paikallisen asukkaan näkökulmasta katsottuna. Johannekselaisia asettui muuallekin sekä uusiin ammatteihin, esimerkiksi telakoille ja tehtaisiin. Osa jatkoi siirtolaisina muihin maihin tai maanosiin.

Johannes-Seuran 75-vuotisjuhlanäyttely

Näyttelytaulujen kautta siirrytään myös Johannes-Seuran alkuvuosiin perustamisesta joulukuusta 1949 lähtien. Kuvat kertovat tärkeistä toimintamuodoista, näyttävät toiminnan tuloksia sekä muistuttavat kotiseututyön ja yhteistoiminnan voimasta.

Tervetuloa tutustumaan!

Kodit palavat Johanneksessa Kivitokeen kylässä helmikuussa 1940. Kuva on harvinainen todiste lukemattomien karjalaiskylien kohtalosta talvisodan aikana. Kylän polttivat omat joukot perääntyessään ja armeijan käyttäessä poltetun maan taktiikkaa. Kuva: Talvisodan historia 2/1991.

Arvid ja Martta Mäkeläisen talo Littoisissa on uuden vaiheen ja uuden elämän todisteena.

Vanhaa Johannesta – kuvat kertovat

Ludvig Nobelin lesken Edla Nobelin Johanneksen Alakirjolan kylässä omistaman Kirjolan hovin päärakennus, vuonna 1904 valmistunut jugendhenkinen kivilinna Hugo Backmanssonin kuvaamana. Hugo syntyi Paimion Halkilahdessa kruununvouti Backmanssonin perheeseen vuonna 1860. Hugon ollessa parivuotias perhe muutti Turkuun, jossa hän opiskeli Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa 1870–1873. Isänsä painostuksesta hän kävi Haminan kadettikoulun. Päästyään Pietariin Izmailovin rykmenttiin hän alkoi opiskella taideakatemissa taistelumaalariksi. Vuonna 1905 hän osallistui Venäjän ja Japanin sotaan taistelumaalarina ja sotakirjeenvaihtajana. Venäjällä hän vietti elämästään 30 vuotta, aina vallankumoukseen asti. Juuri ennen Venäjän vallankumousta vuonna 1917 keisari Nikolai II oli nimittänyt hänet Venäjän taistelumaalareiden johtajaksi. Backmansson on ainoa Suomessa syntynyt venäläisen taistelumaalarikoulutuksen saanut taiteilija. Hän oli Nobel-perheen pitkäaikainen ystävä ja vakiovieras Kirjolan hovissa

Kaislahti oli suurtila ja maatalouden uudistumisen mallitila. Juustola oli maan ensimmäisiä, salaojitusta tehtiin ensimmäisten joukossa ja tilan maitotaloustuotteita palkittiin maailmannäyttelyssä. Kaislahdessa toimi kaksivuotinen karjanhoitokoulu. Traktorikaluston kuva on 1930-luvun alusta.

Maailman kauneimmaksi mainittu purjealus Herzogin Cecilie kävi kahdesti Uuraan satamassa hakemassa puuta sahatuotteina vientiin. Ensimmäisellä käynnillä kesäkuussa 1931 Uuras oli vielä Johanneksen kunnan osa ja kaksi vuotta myöhemmin satama oli jo muutettu Viipurin kaupunginosaksi. Nelimastoparkki saattoi olla kauneinkin, mutta kiistatta se oli nopein suurista purjealuksista. Johannekseen tullessaan alus oli juuri kolmannen kerran voittanut vaativan vehnäpurjehduskisan Australiasta Englantiin ja voitti senkin jälkeen vielä kerran. Vauhdin takasi laivan purjepinta-ala, noin 4.200 neliömetriä. Nämä komeat valtameripurjehtijat vetivät katsojia kauempaakin, sillä ne olivat lastattavana päiviä tai viikonkin verran.

Erikoiskuva Hackmanin paperitehtaasta iltavalaistuksessa. Etualalla on toinen erikoisuus –työnjohdon ja työntekijöiden asuntorakennuksia. Ne ovat olleet valmistuessaan 1920-luvun lopulla maamme ensimmäisiä elementtitaloja. Puuelementit tehtiin Jaakkimassa Annelan sahalla sisätiloissa ja pystytettiin valmiille perustuksille. Suunnittelijana oli tunnettu viipurilaisarkkitehti Uno Ullberg, joka oli suunnitellut Hackmanin tehtaankin. Valmisasunnoissa oli useita maailmalta omaksuttuja uusia ratkaisuja kodintekniikkaan ja asumismukavuuteen. Näitä elementtitaloja oli alueella vähintään neljä, mutta asuntojen kokonaismäärästä ei ole saatu tarkempia tietoja.

Oopperalaulaja Lasse Wager 1930-luvun alussa Rokkalanjoen varrella mukanaan maalausvälineet. Hän sijoitti maisemamaalauksiinsa mielellään lapsia. Johannekseen hänet liitti suvun sahayritys, joka edusti norjalaista ammattiosaamista. Lasse Wagerin poika Leif oli mukana paikallisessa kesänvietossa ja on kertonut siitä muistelmissaan. Kuva: Johannes-Seuran arkisto/ Alf Wagerin kuvat.

Paattikauppiaat kiertelivät soutuveneellään myymässä kahvia, limonadia, munkkeja, pullia ym. satamien, sahojen ja lautatarhojen työmiehille. Kuvassa paattikauppiaat Lilja Joronen vas. ja Adele Finnholm Pitkäsaaren sahalla 1930-luvun tienoilla. Erkki Kosklin toinen oikealta.

Seuran arkistoon saatiin noin vuosikymmen sitten kuvasarja talvisodan kuukausilta. Kyse oli piirroksista, tekijänä silloin 19-vuotias lotta Ilona Kalliala. Hänen lottatyönsä Johanneksessa alkoi joulukuun alkupäivinä ja hän ehti mukaan evakuointivaiheen aputehtäviin. Piirroksessa Kaislahden asemalta hän on vasemmalla reunalla muonitusapuna.

Evakossa ja paluu kotikyliin 1942–1944

Johanneksen pappilaan sijoitettu kenttäsairaala kahden lentopommin tuhoamana tammikuussa 1940. Kaikki sairaalassa olleet saivat surmansa: 21 potilasta, 2 sairaanhoitajaa ja 2 johannekselaista lottaa. Kuva: SA-kuva.

Kirjolan kartano oli armeijan esikuntakäytössä sekä huoltokeskuksena talvisodan alettua. Pioneerit räjäyttivät päärakennuksen vetäytyessään alueelta helmikuussa 1940. Rakennuksen vähimmin tuhoutunut kulmaus tuli vielä käyttöön jatkosodan vuosina, kun tilanhoitaja Boris Mousnikow palasi perheineen Kirjolaan hoitamaan tilan ja kylän viljelytoimintaa.

Talvisodan pääpuolustusasema, kuuluisa Mannerheim-linja, kulki Johanneksessa Karhulan kylän Marjapellonmäessä. Alue oli puolustuksen lukkona yli kahden kuukauden ajan ja vetäytyminen alkoi vasta helmikuun puolivälissä1940. Kuva kertoo sodan tuhoista Marjapellonmäessä. Kuva: SA-kuva.

Iloisia evakkolapsia Eurajoen Linnamaan kylässä keväällä 1941. Satakunta tuli johannekselaisten yhdeksi väliaikaiseksi asuinseudukseksi 1940–1942. Muita keskeisiä alueita olivat Salon seutu sekä Paimio lähialueineen.

Aleksanteri Kukkosen vuonna 1942 rakentama väliaikaiseksi tarkoitettu mökki Kukkolassa.

On kesä 1943 Huunonsaaressa, on sota ja pula – ja nuoruus! Oli pala hiivaa, vähän vehnänjyviä ja metsässä mustikoita. Jyvät sai jauhetuksi Revonsaaressa käsikivillä, jotka valpas virkavalta myöhemmin sulki. Koulun raunioouni pantiin lämpiämään, pyöräytettiin korvikekodissa pullat ja piirakat nousemaan, sitten leipälauta teleskoille ja matkaan koululle. Leipojina sisarukset Signe ja Margit Huunonen, joista jälkimmäinen on kertonut kuvan tarinan. Kuvan otti sisarusten veli Kaarlo. Seuraava kesä toi suuren surun: Kaarlo kaatui 18-vuotiaana Teikarissa.

Keväällä 1942 Anna Mänty palasi 7- ja 4-vuotiaiden poikiensa kanssa kotiin Rokkalan kylään. Puoliso Matti oli saanut rintamalta muuttolomaa. Kotitalo oli palanut ja jäljelle jääneestä puukuurista tuli ensiasunto. Uusi lähtö oli edessä parin vuoden kuluttua. Anna ja pojat joutuivat matkallaan Simolan aseman pommitukseen, jolloin pojista vanhempi menehtyi ja äiti haavoittui hyvin vakavasti. Nuorempi pojista pelastui, hänet ennen pommitusta syliinsä ottanut lotta toimitti pojan sukulaisten hoiviin Paimioon.

Uusi evakkovaihe alkaa 1944

Johanneksen mannerkylissä tavaraa oli kuljetettu pitäjän rautatieasemille, jonne ne suurimmaksi osaksi jäivätkin. Näkymä lastausta odottavista evakoiden tavaroista on ollut Johanneksen asemilla samanlainen kuin kuvassa Luumäeltä Kaitjärven asemalta 25.6.1944. Kaitjärven kautta kulki myös johannekselaisten uusi evakkotaival. Kuva: SA-kuva.

Evakuointilaituri ja lastausta odottavia tavaralaatikoita Revonsaaren Karjasaaressa 17.6.1944. Edellisenä päivänä oli mantereelta evakuoitu sairaat, vanhukset ja lapset linja- ja kuorma-autoilla. Saaristolaiset lähtivät omilla moottori- tai soutuveneillä. Valtaosa väestöstä, rannikkokylistä ja mantereelta joutui lähtemään jalkaisin kesäkuun 16. päivän vastaisena yönä tai heti aamulla. Viimeinen siviiliväestöä kuljettanut linja-auto lähti Johanneksesta 17.6. klo 17.00. Yöllä 18.6. vihollinen oli Makslahdessa. lotat ja ilmasuojelumiehistö poistuivat Johanneksesta polkupyörillään n. klo 2.30, esikunnat tuntia myöhemmin.

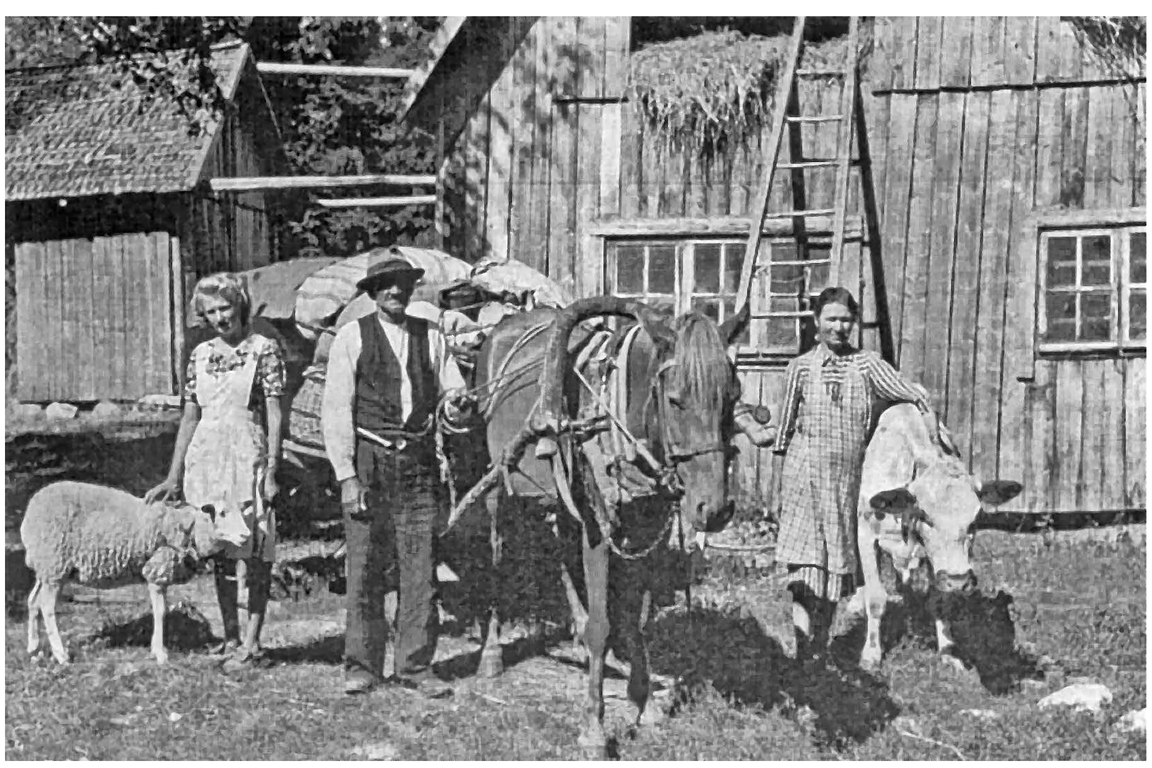

Evakoita avonaisissa tavaravaunuissa Nurmen pysäkillä 17.6.1944. Samanlaisella kuljetuksella ja nimenomaan Nurmen pysäkiltä myös joukko johannekselaisia siirtyi Simolan asemalle parin päivän kuluttua kuvanottohetkestä. Simolan pommituksessa kuoli neljä revonsaarelaista ja useita haavoittui. SA-kuva.

Johanneksen saatua kesällä 1944 evakuointikäskyn lähdettiin mannerkylistä karjamarssille kohti länttä ja turvaa. Karjanajajina toimi yleensä nuorempi naisväki ja lisäksi mies tai kaksi hevosineen ja kärryineen. Väliasemilla eläimiä saatiin lastattua juniin. Kuvassa evakoiden karjaa juotetaan Toijalan asemalla 27.6.1944. Auran asemalla Johanneksen evakoita karjoineen vastaanottanut lotta on kertonut, miten vaunuissa ”oli saattanut poikii lehmii ja vasikoita oli sotkuttu kuoliaaks ja lehmät huusi nälkääs. Ei niit ollu lypsetty ja mites siel niit olis voinu lypsää. Ja sit samas junas tuotii poikii, ja valkosii arkui ladottiin pinoon Auran asemal.” Kuva: SA-kuva.

Kaijalan Pienjärveltä evakkoon lähteneet Karoliina ja Juho Haimila ovat tyttärensä Saimin kanssa päässeet perille evakkotaloonsa Paimion Korvenalaan. He olivat kulkeneet maanteitä pitkin Mikkelin lähelle, jossa pääsivät junaan. Paimiossa olivat juuri meneillään ristiäiset ja niitä kuvannut valokuvaaja nappasi saman tien evakoista harvinaisen historiallisen kuvan.

Johannekselaiset Viipurin viereltä Turun tuntumaan

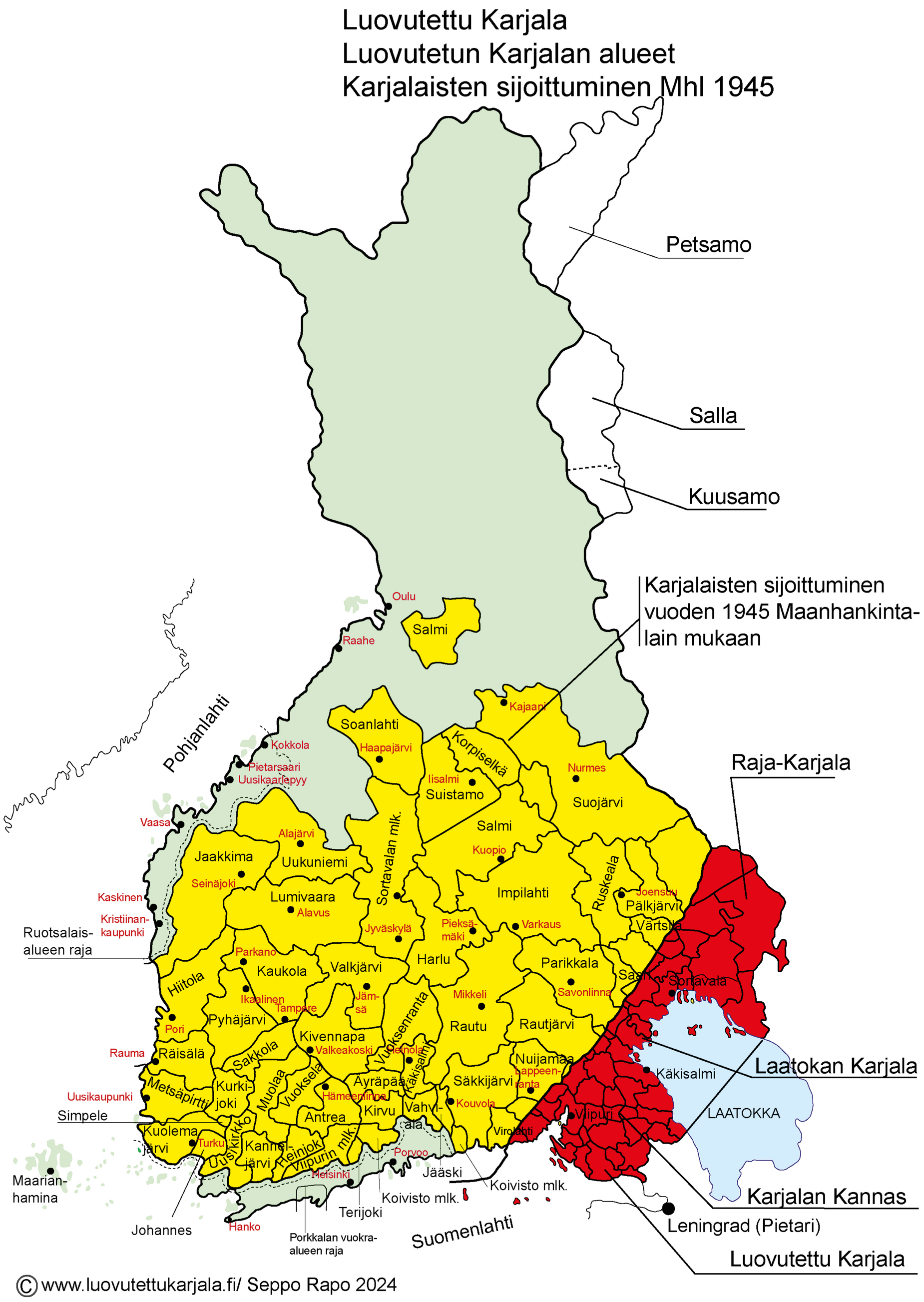

© www.luovutettukarjala.fi/ Seppo Rapo 2024

Maatalousministeriön asutusasiain osaston (ASO) laatiman karjalaisia koskevan yleisen sijoitussuunnitelman valtioneuvosto vahvisti syyskuussa 1945. Asuntotilan tai -tontin saajia ei siihen sidottu, vaan he saivat maapalansa sieltä mistä halusivat. Siirtoväkiasutuksen pohjoisraja tuli nyt selvästi etelämmäksi kuin pika-asutuslaissa ja kulki linjalla Haapavesi - Kajaani. Poikkeuksena on Oulujärven ympäristöön asutettu osa Salmin väestöä. Ruotsinkieliset alueet ovat kartassa tyhjiä, sillä niitä koskevat sijoitussuunnitelmat vahvistettiin vasta seuraavana vuonna.

Sijoitussuunnitelmassa vahvistettiin Johanneksen asutuskunniksi Kaarina ja Kuusisto, Lieto, Paimio ja Piikkiö. Kuusisto yhdistyi Kaarinan kuntaan jo vuoden 1946 alussa.

Piikkiö – uusia karjalaiskyliä maisemaan

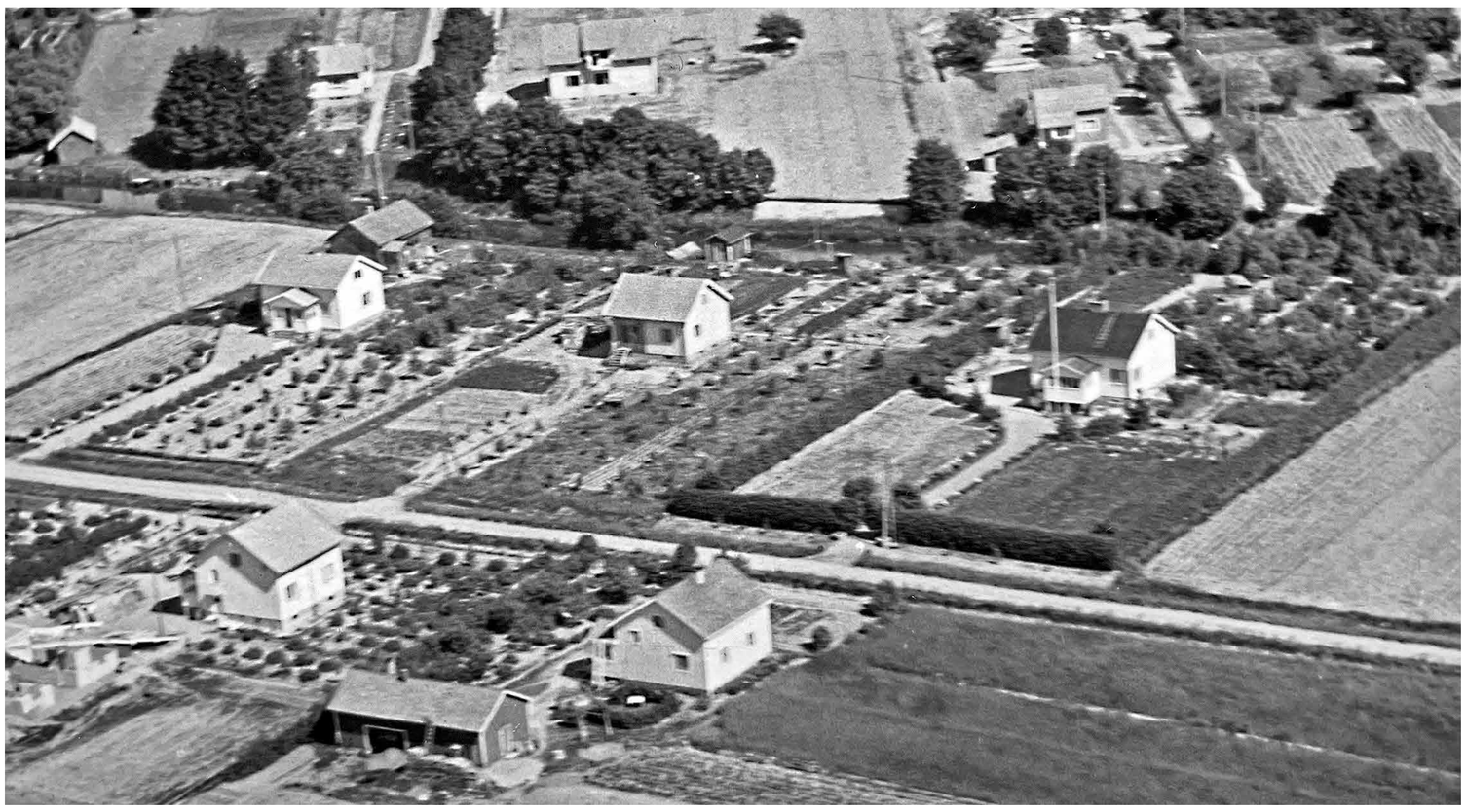

Puostan alue Piikkiön aseman ja Piikkiönlahden välissä oli pääosin seurakunnan rantalaidunta. Siihen muodostettiin kaksi karjalaismaatilaa sekä noin 30 asuntotonttia, joista puolet paikallisten rintamamiesten taloille ja puolet evakkoperheille. Ilmakuvaa otettaessa osalle tonteista on rakennettu. Kuva: Piikkiö-Seura.

Johannekselaisten määrä Piikkiössä marraskuusta 1944 vuosittain kesäkuuhun 1949:

Marraskuu	1944	137
Kesäkuu	1945	194
Kesäkuu	1946	274
Kesäkuu	1947	599
Kesäkuu	1948	936
Kesäkuu	1949	977

Muodostetut tilat ja tontit kylittäin

Alue	asuntotontti	asuntotila	viljelys-/kalastustila	*Yhteensä*
Bussila			3	*3*
Diskarla			1	*1*
Hadvala			5	*5*
Harvaluoto			5	*5*
Hiirlä			1	*1*
Isohepojoki			4	*4*
Kalainen			1	*1*
Kesälä ja Mäenpää			2	*2*
Koreisi			1	*1*
Kurkkala			4	*4*
Linnunpää			6	*6*
Lyytikkylä			3	*3*
Makarla	2	3	1	*6*
Ootoinen			1	*1*
Pappila	7	2	6	*15*
Pyydysmäki			1	*1*
Raadelma		15	16	*31*
Runko			8	*8*
Salvela	1	3	5	*9*
Yhteensä	*10*	*23*	*74*	*107*

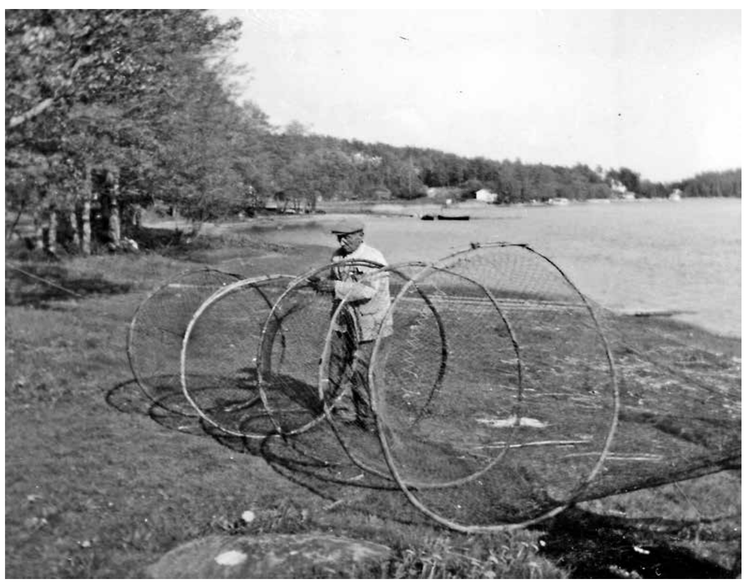

Alfred Airikka hallitsi merirysän käytön Johanneksen vesillä ja kokemuksella oli käyttöä myös Piikkiössä.

Haltian tila Harvaluodossa oli muodostettu virallisesti kalastustilaksi. Eino Haltia uusilla kotivesillään yhdessä kalavahdin kanssa.

Haltian perheen asuinrakennus valmistui 1948 ja karjasuoja lisätiloineen 1950-luvun alussa.

Kaarina – asuntotontteja ja viljelysmaita

Kukkolan kylässä asuneen Aleksander Kukkosen perhe sai maanhankintalain mukaisen tilan Hulkkiosta. Väliaikaisena kesäajan asumuksena oli pahviparakki kuten monilla karjalaisilla jatkosodan aikana, kun oli palattu sodan tuhoamille entisille asuinsijoille. Parakin ovella Kerttu Kukkonen, tukilla istumassa Siiri Kukkonen.

Mellasen puimatantereen viereiseltä kalliolta otettu kuva kertoo Tapanin olevan pölyisessä hommassa ruumenia kasaamassa. Viljo Huunosen sisarenpoika Pekka Villanen säkittää ja Gunnar Huunonen hankoaa Tahvolan Liisa-hevosen kuormasta viljaa, jota Helge Mellanen syöttää puimakoneen kitaan.

Koneyhtymien perustamista edistettiin antamalla valmiit sopimuspohjat, joissa oikeudet ja velvoitteet oli listattu. Kaarinassa Yli-Lemun koneyhtymän perustaneet kuusi tilaa käyttivät sopimuspohjaa keväällä 1949. Etusivulta näkyy mitä työkoneita oli yhtymän tavoitteena. Valtion tuki oli noin viidennes koneiden hankintahinnasta.

Uusi koti lujalle pohjalle on vaatinut myös rankkaa työtä heti alkuvaiheissaan. Heimo Rastas louhimassa Hulkkion kylässä paikkaa perustuksille kesällä 1947.

Yli-Lemun koneyhtymän puimakoneen käyttövoimaksi oli hankittu kovaa pauketta pitävä maamoottori. Kuvassa moottoria huolletaan Mellasen pellon kulmalla. Laitteen kimpussa ovat vasemmalta Viljo Huunonen, Topias Mellanen, Helge Mellanen ja Kauko Väntsi. Tapani Mellasesta kuvaan on päätynyt vain profiili.

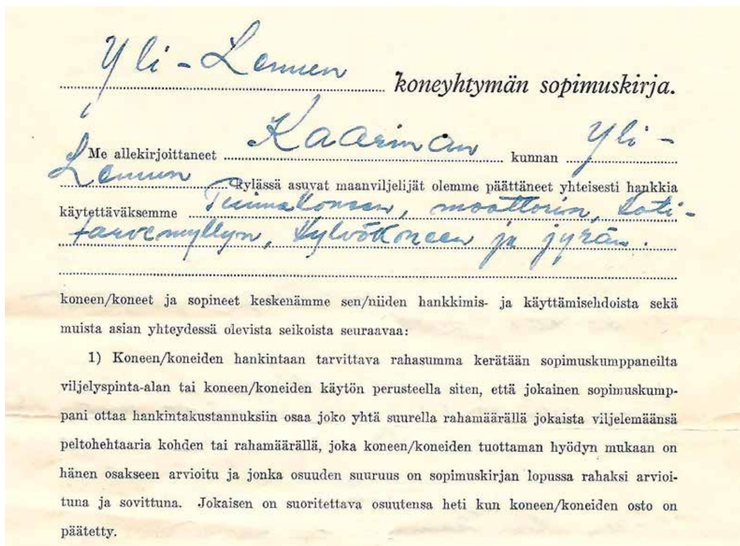

Yli-Lemun koneyhtymän sopimuskirja.

Me allekirjoittaneet Kaarinan Yli-Lemun kunnan kylässä asuvat maanviljelijät olemme päättäneet yhteisesti hankkia käytettäväksemme Tuimalonnen, moottorin, lotitarvemyllyn, kylvökoneen ja jyrän koneen/koneet ja sopineet keskenämme sen/niiden hankkimis- ja käyttämisehdoista sekä muista asian yhteydessä olevista seikoista seuraavaa:

1) Koneen/koneiden hankintaan tarvittava rahasumma kerätään sopimuskumppaneilta viljelyspinta-alan tai koneen/koneiden käytön perusteella siten, että jokainen sopimuskumppani ottaa hankintakustannuksiin osaa joko yhtä suurella rahamäärällä jokaista viljelemäänsä peltohehtaaria kohden tai rahamäärällä, joka koneen/koneiden tuottaman hyödyn mukaan on hänen osakseen arvioitu ja jonka osuuden suuruus on sopimuskirjan lopussa rahaksi arvioituna ja sovittuna. Jokaisen on suoritettava osuutensa heti kun koneen/koneiden osto on päätetty.

Viljo Vyyryläinen kuvattuna varusmiesaikoinaan. Hän oli syntynyt Johanneksessa 29.4.1917. Ammatiltaan Viljo oli muurari, kuten isänsä Arvid ennen häntä. Sisällissodan aikana Arvid Vyyryläinen oli ollut Johanneksen punaisten johdossa yhdessä kirkonkylän kansakoulunopettajan August Anton kanssa. Arvid oli Johanneksen ylin järjestyksenvalvoja, vallankumousoikeuden syyttäjä ja elintarvikelautakunnan puheenjohtaja. Viljo oli vuoden ikäinen, kun Arvid 4.5.1918 teloitettiin Johanneksessa terroritilaston mukaan ”ampumalla, suojeluskunnan esikunnan toimesta. Vaasan rykmentin kaksi sotilasta ampui.” Arvid Vyyryläinen oli aikanaan ollut merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja. Hän oli Johanneksen työväenliikkeen alkuunpanijoita, kuului kirkonkylän osuuskaupan perustajiin ja hänellä oli useita kunnallisia luottamustehtäviä. Poika pysyi uskollisena isänsä aatteelle ja seurasi yhteiskunnallisissa tehtävissä tämän jälkiä uusilla asuinsijoilla Kaarinassa. Ohessa myös kuva Kaarinaan kiinnitetystä ritarilaatasta.

Johannes-Seuran entisen puheenjohtajan, rovasti Paavo Väntsin kotitalo Liukkula Kaarinan Lemon kylässä. Hän toimi Kaarinan kirkkoherrana vuosina 1991–2000. Paavon vanhemmat Eimi ja Kauko Väntsi olivat tehneet 5.11.1947 hallintasopimuksen tilasta, jonka kokonaispinta-ala oli noin 15 hehtaaria. Siihen kuului osuus yhteisrantaan ja Leijankorven yhteismetsään. Tila sai myöhemmin nimen Harju entisen Kaijalan kodin mukaan.

Johannekselaisten määrä vuosittain marraskuusta 1944 kesäkuuhun 1949 Kaarinassa ja Kuusiston lakkautetussa kunnassa:

Marraskuu	1944	81
Kesäkuu	1945	146
Kesäkuu	1946	444
Kesäkuu	1947	661
Kesäkuu	1948	635
Kesäkuu	1949	680

Muodostetut tilat ja tontit kylittäin

Alue	asuntotontti	asuntotila/rintaman	viljelys-/kalastustila	Hylätty	*Yhteensä*
Alakylä (yks.)		6	2		*8*
Auvaisberg			3		*3*
Hovirinta (yks.)		4			*4*
Hulkkio		2	16		*18*
Joensuu		5	3		*8*
Järvenkylä (yks.)			1		*1*
Kaistinen			2		*2*
Kausela		1	1		*2*
Koristo (yks.)		3	2		*5*
Kuusisto, Krogsby (Kaukola)			1		*1*
Kuusisto, Jullas	2		2		*4*
Kuusisto, kartano			3		*3*
Kuusisto, Munkäng			3		*3*
Kuusisto, Vuolahti		1	3		*4*
Ladjakoski		5	3		*8*
Lemo			10		*10*
Littoinen	20	22	23		*65*
Maakasto		2	8		*10*
Pappinen		1	5		*6*
Ravattula			1		*1*
Räfnäs			1		*1*
Storby			2		*2*
Voivala		3	7		*10*
Ylikylä		1	7		*8*
Ei mainintaa	3	4	7	2	*16*
Yhteensä	*25*	*60*	*116*	*2*	*203*

Lieto – maatiloja kyläkunnittain

Simo ja Maiju Hörkkö ja pieni tytär Soile sekä samassa taloudessa asuneet Simon äiti Elin, sisar Lahja ja veli Paavo olivat muuttaneet uudistila Kotirannan päärakennukseen lokakuussa 1948. Seuraavana vuonna valmistui navettarakennus, jonka alaosa on muurattu harmaasta sementtitiilestä. Kuva: Soile Suomi.

Kotirannan emäntä Maiju Hörkkö lypsyllä kesäisellä laitumella 1950-luvun alkupuolella. Lehmistä yksi, nimeltään Höpinä, lienee peräisin jo Karjalasta. Kuva: Soile Suomi.

Karjalaistalot nousivat talkoilla, sukulaisten ja naapurien tuella. Lietolainen Vilho Toivonen on tuonut kenttäsirkkelinsä Paimion Veikkariin, vasemmalta Vilho Toivonen, Vieno Mäkinen ja Toivo Reponen.

Johannekselaisten määrä Liedossa marraskuusta 1944 vuosittain kesäkuuhun 1949:

Marraskuu	1944	36
Kesäkuu	1945	65
Kesäkuu	1946	374
Kesäkuu	1947	472
Kesäkuu	1948	495
Kesäkuu	1949	506

Muodostetut tilat ja tontit kylittäin

Alue	Asuntotontti	Asuntotila	Viljelys-/kalastustil	Ei tietoa	*Yhteensä*
Hakula			5		*5*
Harviainen		1	1		*2*
Hyssälä			2		*2*
Hyvättylä		2			*2*
Inkoinen			5		*5*
Kahloja			5		*5*
Kausela				1	*1*
Keppola			1		*1*
Kilpijoki ykstalo			3		*3*
Kärpijoki			3		*3*
Loukinainen			7		*7*
Moisio			7		*7*
Mäkkylä			2		*2*
Nautela		1	15		*16*
Pakurla			1		*1*
Pappila			4		*4*
Pyhältö			3		*3*
Rähälä			1		*1*
Sauvola			4		*4*
Sillilä			1		*1*
Suopohja			4		*4*
Tammentaka	1		1		*2*
Torstila			1		*1*
Vanhalinna			3		*3*
Vankio			1		*1*
Viikan ykstalo			3		*3*
Vääntelä		1	8		*9*
Ei tietoa			1		*1*
Yhteensä	*1*	*5*	*92*	*1*	*99*

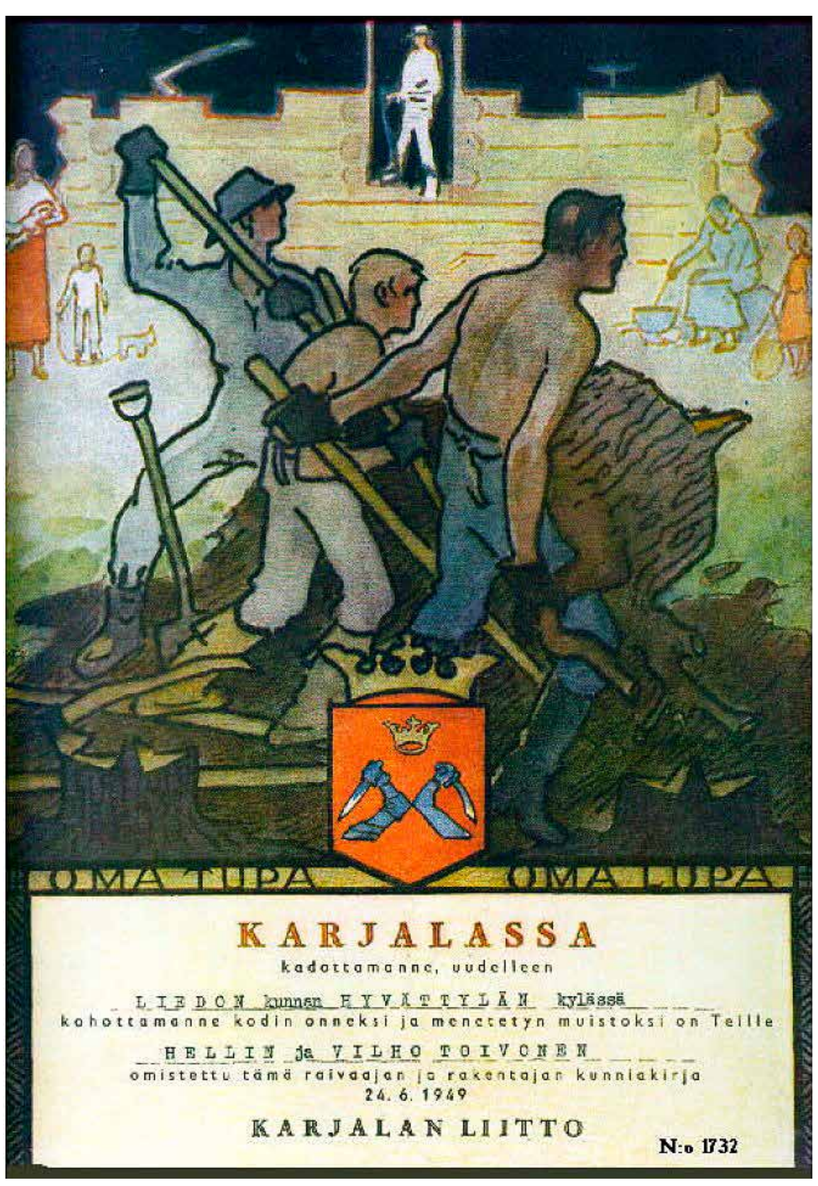

Oma tupa oma lupa. Hellin ja Vilho Toivonen olivat yksi Karjalan Liiton karjalaisille uudisrakentajille jakaman Raivaajan ja rakentajan kunniakirjan saaneista.

Monet johannekselaiset raivasivat lisähehtaareja työllä ja vaivalla vuosien tai jopa vuosikymmenen ajan. Jouko Koli tekemässä metsälohkosta peltoa Liedon Yliskulmalla 1960-luvun puolella. Alkuvuosien tärkeintä raivausvoimaa olivat käsivoimat ja kantopommit.

Maataloutta, kalastustiloja – uutta elämää

Karjanhoito vaati paljon työtä ympäri vuoden ja heinäntekoon tarvittiin vielä lisävoimia. Kuva on otettu 1950-luvun alussa Piikkiön Nunnassa. Kuva: Väinö Reponen.

Kaarinassakin pellot olivat 1950-luvulla laajasti laidunmaita ja heinäpeltoja. Tässä Yli-Lemun kesäistä maisemaa niiltä vuosilta. Kuva: Pirkko Kanervo.

Alina ja Uuno Karhu Paimion Kalevalla siirtämässä maitotonkkia meijerikuljetusta varten.

Tyypillinen uuden tilan pihapiiri 1940-luvun lopussa. Myös navettarakennuksiin järjestettiin tyyppipiirustuksia ja suunnittelutukea. Rakennukset odottivat vielä maalausta.

Kerttu ja Kaarlo Reponen nuorena parina Paimion Veikkarissa Sahalan tilalla. Kaarlo oli Johanneksen Koskijärveltä ja Kerttu Revonsaaresta Pyökäriltä. Oltiin vuodessa 1956 ja tilan isännyys sekä emännyys oli siirtymässä heille. Sahalan päärakennuskin oli ehtinyt saada vahvaa valkoista väriä pintaansa.

Leijankorven yhteismetsän ensi vaiheissa heti 1950-luvun alussa rakennettiin alueelle käyttökelpoinen tieyhteys sekä metsätyökämppä. Kuvassa osakkaat ovat tutustumassa uuteen tiehen ja alueen metsäpalstoihin. Metsäautoteiden verkosto alkoi kasvaa vielä samalla vuosikymmenellä ja tuki metsänhoidon toimia. Kuva: Seppo Kukkonen.

Paimionjoen suistoalueet olivat sotavuosien jälkeen vielä kalaisia vesiä. Saaliiksi nousi lohta, taimenta, vimpaa, silakkaa, salakkaa, lahnaa, säynästä, haukea sekä ahvenia. Kutuaikaan keväällä kalastettiin myös särkiä, joita Huugo Haltia on käsittelemässä Paimion Fuilassa.

Pöytäkirja Paimion seudun karjalaiset r.y:n kokouksesta keväältä 1946. Kalastajien huoli sijoittumisestaan ja ammattinsa jatkamisesta johti yhteistoimiin asioiden edistämiseksi.

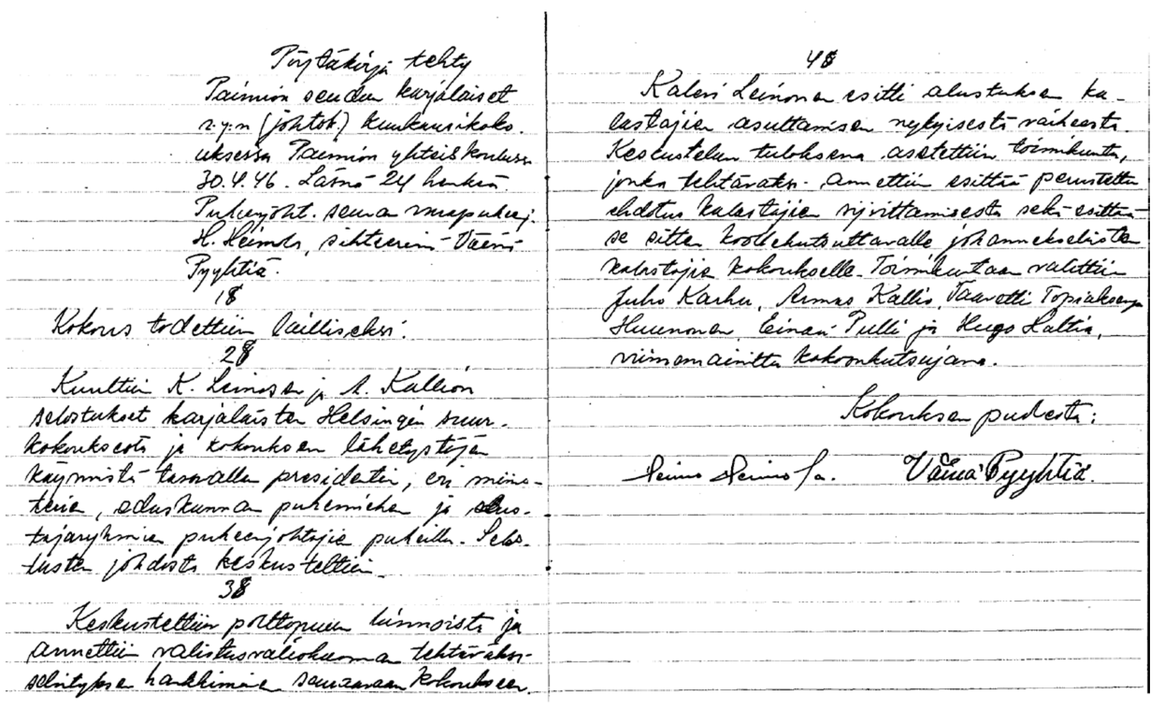

Pöytäkirja tehty
Paimion seudun karjalaiset
r.y:n (jäsen) kunkausikoko.
uksessa Paimion yhteiskunnass.
30.4.46. Läsnä 24 henkeä.
Puheenjoht. asemaa vieraanaan
H. Heimo, sihteerin Väinö
Pyykkiä.
18
Kokous todettiin laillisesti.
28
Kuultiin K. Leinosen ja S. Kallion
selostukset karjalaisten Helsingin suur-
kokouksesta ja kokouksen lähettämän
käynnistä tasavallan presidentin, eri mini-
steriön, eduskunnan puhemiehen ja eduskun-
tajaoksien puheenjohtajien puoleen. Sekä
tästä jäädä keskusteltiin.
38
Keskusteltiin perttojen luovuttamisesta ja
annettiin valiokunnan tehtäväksi selvittää
kaikkimaa sauvaanan kokouksen.
48
Kaleri Leinonen esitti alustuksen ka-
lastajien asuttamisen nykyisestä vaiheesta.
Keskustelun tuloksena asetettiin toimikunta,
jonka tehtäväksi annettiin esittää perusteltu
ehdotus kalastajien sijoittamisesta sekä esittä-
ä sitten kostekuntauttavalle jäsenkeskiöle
kalastajia kokoukselle. Toimikuntaan valittiin
Juho Karhu, Aimo Kallio, Tauno Topiainen,
Huunonen, Einari Pulli ja Hugo Haltia,
viimeinen ainoa kokonkutsujana.
Kokouksen puolesta:
Aimo Heimo s.a. Väinö Pyykkiä.

Koulutyö kertoo kuntien muutoksesta

Karjalaisväestön osuus oli johannekselaisten sijoituskunnissa 1950-luvun alussa valtakunnallisesti huomattavan korkea ja pysyi korkeana. Kuntien väkiluku oli kasvanut 30–50 prosentilla verrattuna sotaa edeltäviin vuosiin.

Piikkiön kunta osti 1950 Salvelan tilan pakkohuutokaupasta. Sille suunniteltiin vanhainkotikäyttöä, mutta koulutilojen lisätarve nousi tärkeämmäksi. Vuosina 1951–1957 alimmat koululuokat sijoitettiin päärakennukseen, oppilaita oli enimmillään noin 80. Kuva: Piikkiö-Seura.

Paimion Veikkarin koulu aloitti toimintansa syksyllä 1952. Johannekselaisten sijoituskunnissa se oli ainoa uusi koulurakennus, joka ehti ottaa vastaan suuret ikäluokat koko mitaltaan. Hanke laitettiin vireille Veikkarin Pienviljelijäyhdistyksen ylimääräisessä kokouksessa Toivo Reposen suulissa kesäkuussa 1949 ja kylän johannekselaiset isännät olivat kouluasiassa aktiivisia. Valitut edustajat saivat päätöksiä aikaan ja valmista tuli nopeasti sekä mittavasti.

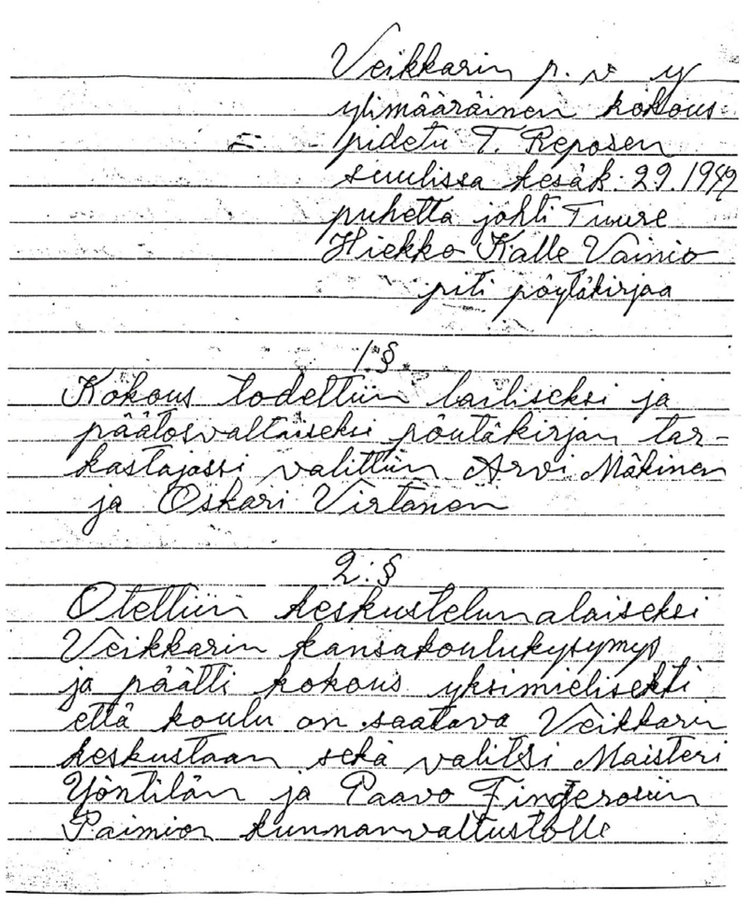

Veikkarin p. v. y
ylimääräinen kokous
pidettu T. Reposen
suulissa kesäk. 29.1949
puhetta johti Tuure
Hiekko Kalle Vainio
piti pöytäkirjaa

1.§
Kokous todettiin laillisekci ja
päätösvaltaiseksi pöytäkirjan tar-
kastajaksi valittiin Arvi Mäkinen
ja Oskari Virtanen

2.§
Otettiin keskustelunalaiseksi
Veikkarin kansakoulukysymys
ja päätti kokous yksimielisesti
että koulu on saatava Veikkarin
keskustaan sekä valitsi Maisteri
Yöntilän ja Paavo Fingerosen
Paimion kunnanvaltustolle

Osa kasvusta tuli suuren syntyvyyden kautta ja kouluikäisten lasten osuus nousi merkittävästi. Tilastot osoittavat Paimion, Piikkiön ja Liedon kansakoululaisten yhteismäärän olleen vuonna 1938 noin 1300. Vuonna 1952 vastaava lukumäärä oli noin 1800 oppilasta ja siinä olivat mukana sotavuosina syntyneet karjalaisperheiden sekä paikallistenkin perheiden lapset ja myös suurten ikäluokkien ensi airuet. Kolmen kunnan yhteinen koululaismäärä nousi 1950-luvun jälkipuolella noin 2500 oppilaaseen. Siinä näkyy suurten ikäluokkien täysi vaikutus eli oppilaita oli likimain kaksinkertaisesti verrattuna sotia edeltäviin aikoihin. Kaarina ei ole tässä tilastossa mukana, koska alueliitosten vuoksi ei ole suoraa vertailupohjaa, mutta kehitys on noudattanut samaa linjaa.

Kuntien oli vastattava haasteeseen rakentamalla uusia koulutiloja ja palkkaamalla opettajakuntaa. Yleensä ratkaisut olivat hitaampia kuin arjen tarpeet ja koululuokkien koko kasvoi äärirajoilleen. Oli pakko turvautua poikkeusratkaisuihin – esimerkiksi Kaarinan Ylikylän ja Rauvolan kouluissa lasten oli käytävä alakoulua aamu- ja iltavuoroissa. Tämä kaikki antaa myös viitteen siitä, mitä vaikutuksia väestönkasvulla oli kunnan muille palveluille, erityisesti terveydenhoidon ja sosiaalihuollon puolella.

Siirtoväen määrät sijoituskunnissa vuosien 1949–1950 vaihteessa

Paimio	noin 29 %
Piikkiö	noin 34 %
Kaarina	noin 19–23 %
Lieto	noin 18 %

Katkoksia koulutiellä

Karjalaispojan koulutie koostui 1940-luvulla lyhyistä jaksoista ja hyvin erilaisista kouluympäristöistä. Siitä esimerkkinä lietolaisen Sakari Sailolan runotekstistä poimitut koulumuistot.

Koulutien paikkakunnat:
Johannes – Paimio – Porin maalaiskunta – Johannes – Tarvasjoki – Lieto

Lehmät kesän nostatelleet
paimenensa jalkaa
kohta tälle Karhulassa
opintaival alkaa

Tavoittelen kirjaimia
aapiskirjan avuin
synnyttelen sanojakin
vihkoon tehdyin tavuin

Esievakosta koulunkäynnin
muodostuikin loppu
kohta sieltä palattua
uuteen matkaan hoppu

Kertaus se paremmin
oppimista muokkaa
Jokelassa aloittelen
jälleen ekaluokkaa

Kyynelhelmet poskilleni
tippumaankin sain
ensikertaa luokasta
paikkaani kun hain

Silloin myöskin lauantaisin
piti kouluun mennä
vaikkei tuntiensa määrä
täyteen mittaan ennä

Lukuvuoteenikin tuli
nyt jo täydet päivät
mielestä pois häipyneet
keskenjätön häivät

Eihän laki evakonkaan
asumista säädä
olomme sai Paimiossa
vuoden pituiseksi jäädä

Junamme jälleen jyskytteli
nyt Satakuntaa kohti
matka Porin asemalta
Viasvedelle se johti

Pienen kylän koulutyössä
supistettu malli
yhden luokan väliinjätön
se kohdallani salli

Näinhän koulu toimillaan
minua nyt suosi
tällöin tuli korvatuksi
menetetty vuosi

Monille paluu Karjalaan
syksyllä jo tuli
meille koitti ajankohta
kun merenlahti suli

Koulunkäynti aloitustaan
muuttui paremmaksi
vuosia nyt kuluikin
Karhulassa kaksi

Ehkä joku heinänteon
aloitusta pohti
kun matka koti-Karjalasta
kanta-Suomeen johti

Tarvasjoella Euran koulun
oven kohta avaan
metsäisissä maisemissaan
runsaan vuoden ravaan

Luokallani pulpeteissaan
monta Johanneksen
poikaa
Mie ja sie ne soinnukkaasti
nyt tiloissansa joikaa

Aivoihin jo iskostunut
kaikenlainen tieto
jatkoluokkain paikoiksi
vielä tulee Lieto

Täälläkin kai tiedoissani
edelleenkin kartun
Pahka-, Palomäessä
kun ovenkahvaan tartun

Koulutilaan kahdeksaan
astelinkin sisään
opettajain lukumäärään
yhden vielä lisään

He kaikki ihan mukavia
ei nurkassakaan seistä
Sopuisia oppilaatkin
ei pahaa sanaa heistä.

Sakari Sailola

Uusien tilojen muuttuva maatalous

Rukiin niittoa Eino Lenkkerin evakkopaikassa Tarvasjoen Liedonperässä 1946.

Pientilan isännän Topias Mellasen keväinen homma ennen kylvötöitä oli pellon lannoitus. Johannekselaismalliset sontakärryt ovat omaa tekoa. Huunonsaaressa syntynyt tamma Pirkko piti jatkosodan aikana viedä hevosottopaikalle viiden tunnin kuluessa käskyn saamisesta. Pirkko ei kuitenkaan koskaan joutunut sotahevoseksi, sillä evakuoinnin paniikissa kesällä 1944 kukaan ei enää tullut hevosia peräämään. Johannekselaistilojen työt olivat pitkään näiden oikeiden hevosvoimien varassa.

Perunannostoa Fuilassa 1950-luvun alussa. Kahden hevosen vetämä perunannostokone levitti perunat hajalleen perunamaalle. Perunat poimittiin koreihin tai ämpäreihin, jotka tyhjennettiin säkkeihin ja vietiin kellariin.

Maidontuotannon monet työvaiheet olivat pitkään käsin tekemistä ja raskastakin työtä.

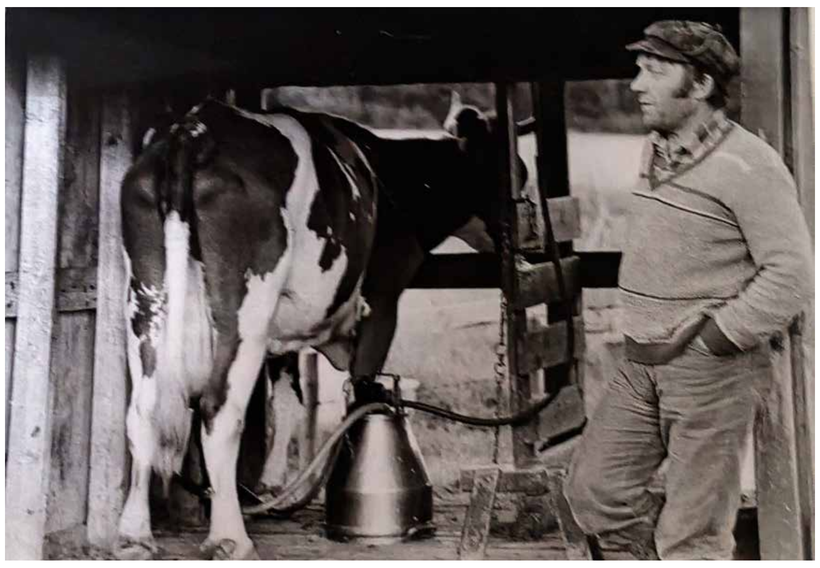

Karjalaisisännät tarttuivat navettatöihin emäntien rinnalla. Se nauratti paikkakuntalaisia isäntiä, jotka oli totuttu näkemään vain hevosten hoitajina. Maatalouden rakennemuutos koneellisti myös navettatöitä. Käsinlypsymestarien tilallekin Veikkarin Sahalaan ostettiin 1960-luvulla lypsykone. Kesällä lypsettiin siirrettävällä lypsyasemalla, johon ilmanpainetta saatiin pitkän letkun avulla. Kaarlo Reposen kuvasi Petri Valoaho.

Ferguson-traktori Toivosen pihalla 1950-luvun alussa. Pukilla Vilho, siipipoikina Kari ja Helge. Traktori oli saatu yhdestä ensimmäisistä maahantuontieristä.

Viljanpuintia Hanhijoen Pyökärillä 1950-luvun lopulla. Traktorit olivat jo monin tavoin uusienkin maatilojen töissä voimanlähteenä.

Pieniä ja keveitä puimureita tuli viljankorjuun apuvoimaksi 1950-luvun lopulta lähtien. Ne eivät tarvinneet suuria salaojitettuja peltolohkoja, vaan sopivat kapeammillekin saroille. Jyvät saatiin talteen säkki kerrallaan eikä tarvittu painoa lisäävää säiliötä. Kerttu ja Kaarlo Reponen urakoivat 1960-luvulla kotitilan kaurapellolla Veikkarissa.

Muistoja – miten koettiin ja kestettiin

Mennyt tulee vastaan omien muistojemme sekä välitettyjen muistojen kautta. Ne voivat olla kerrottua, kuvattua tai kirjoitettua. Alla on sanallista kerrontaa, joka on koettua elämää kesältä 1944 ja heti sen jälkeisiltä ajoilta.

Keijo Pennanen

Toisen evakkomatkan alku Johanneksesta Paimioon

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun alkoi karjalaisten toinen evakkotaival. Näiden rivien kirjoittaja oli tällöin vasta 13-vuotias, mutta joutui jo toisen kerran evakoksi. Seuraavassa muutamia muistikuvia tämän evakkomatkan kahdeksan ensimmäisen päivän ajalta.

Elettiin kesäkuuta vuonna 1944. Kesäkuun kymmenentenä päivänä olivat venäläiset valtavan tykistötulen turvin onnistuneet murtamaan aukon suomalaisten puolustusasemiin Valkeasaaressa. Joukkomme alkoivat vetäytyä. Lähempänä rintamaa asuvat kannakseläiset joutuivat pian evakkomatkalle. Muistelen, että näin Kaislahdessa Koiviston suunnasta tulevia pakolaisia jo pari päivää ennen meidän lähtöämme. Siinä he taivalsivat hevosineen ja lehmineen Sommeelle päin. En kuitenkaan ajatellut silloin, että kohta olisi meidänkin osamme lähteä kotikonnuilta.

Mutta pian tuli kesäkuun kuudestoista päivä. Se merkitsi pakolaiseksi lähtöä mm. meille Johanneksen Huistuppulan ja Niemelän kylien asukkaille. Evakuointierään koottiin kulmakunnan asukkaita hevosineen ja lehmineen. Noihin aikoihin toimin kesäisin paimenpojan vakanssilla. Niinpä lankesi luonnostaan, että lähdin isovanhempieni, Hilda ja Tyko Ahlqvistin, kanssa tässä evakuointierässä. Äitini ja isäni jäivät vielä pakkaamaan tavaroita. Lähtö tapahtui muistaakseni siinä puolen päivän tienoilla. Henkilökohtaisesti minusta tuntui siltä, että tässä lähdetään vain muutamaksi päiväksi ja että kohta palataan takaisin, kun hyökkäys on pysäytetty. Näin ajatteli silloinen 13-vuotias sotilaspoika. Ennen lähtöä kävin kätkemässä muutamia ''arvoesineitäni''.

Matka suuntautui aluksi itään!

Niin siitä lähdettiin sitten tallustelemaan Kaislahden suuntaan — siis aluksi itään! Kaislahdessa oli isäni alikäytävän luona pylväässä korjaamassa puhelinjaa, joka oli vaurioitunut pari yötä aikaisemmin tapahtuneessa pommituksessa. Tulkoon tässä sivumennen mainituksi, että evakkomatkat ja Kaislahti näyttävät minun osaltani liittyvän yhteen, sillä talvisodan aikana lähdimme Kaislahden asemalta evakoksi itsenäisyyspäivänä — silloin tosin junalla. Ei tässä siis mitään ensi reissun poikia oltu.

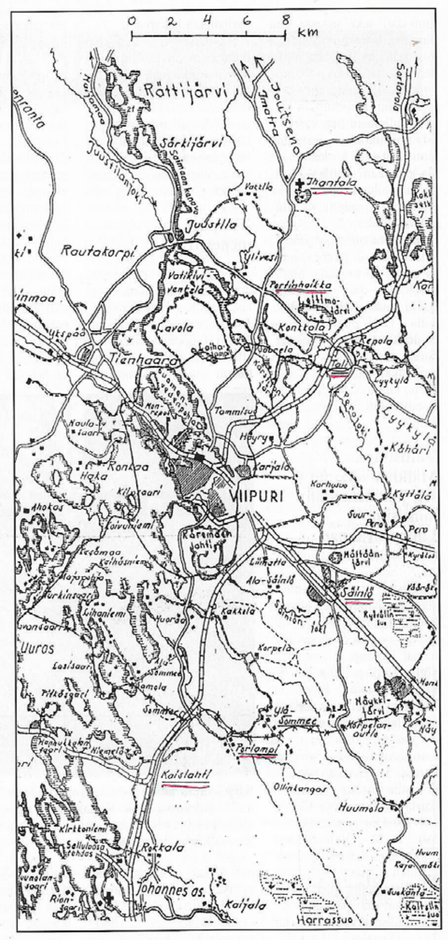

Näin se alkoi. Evakkomatkan alkupään reitillä olevien paikkakuntien nimet alleviivatu.

Ja sitten Porlammin, Säiniön, Talin ja Ihantalan kautta Lappeenrantaan

Kaislahdesta jatkoimme vanhaa Viipurin tietä Sommeen suuntaan. Ennen Sommeeta käännyimme taas itään Porlammille ja Ylä-Sommeelle. Kaislahden ja Sommeen välillä metsässä oli ollut majoitettuna joku Panssaridivisioonan yksikkö, joka oli jo muutamia päiviä aikaisemmin siirretty taisteluihin Vammelsuu—Taipale-linjalle. Viipurin läpi meitä ei päästetty, vaan jouduimme kiertämään tuon tärkeän liikennesolmukohdan. Matka jatkui edelleen Säiniön, Talin ja Portinhoikan kautta. Talissa oli siviilivankeja linnoitustöissä. Joku henkilö taisi meitä valistaakin, että ''eivät ne meille pahaa tee''. Talin—Ihantalan alueella alkoivat muutaman päivän kuluttua, 20.6., ankarat torjuntataistelut, joissa pysäytettiin venäläisten hyökkäys.

Tiet olivat täynnä ja ilmassakin oli vilkasta

Yöpyminen tällä evakkomatkalla tapahtui joko ulkosalla kärryjen alla tai sisällä jossain rakennuksessa. Ilmat olivat onneksi kauniit. Tiet pölysivät niin kovasti, että iltaisin olimme pölystä harmaita. Suun ympärille oli pölystä ja syljestä muodostunut rengas. Tiet olivat täynnään meitä pakolaisia, jotka pyrimme rintaman Säiniön—Talin alueella tulla noin 18.6. runsaasti omia joukkoja, jotka oli kuljetettu Itä-Karjalasta ja jotka siirtyivät auto- ja jalkamarssein rintamalle. Erään auton lavalla oli vääpeli Reino Hämäläinen Huistuppulasta muutaman sotilaan kanssa matkalla rintaman suuntaan. Säiniön—Talin alueella tulimme sotaväelle tietä. Välillä syöksyimme ilmasuojaan metsään, kun omia tai viholliskoneita lensi tien yli. Kerrankin tuli lännestä päin noin 30 koneen lautta lentäen matalalla meitä kohti. Me lakosimme ojiin ja metsään. Lehmät juoksivat häntä pystyssä kuin Villin Lännen ...

Sotilaita, evakkoja, evakkolehmiä ja autokolonna Kannaksella kesäkuussa 1944. Taustalla talvisodan aikana poltetun talon savupiippu ja rakenteilla oleva talo. Kuva on todennäköisesti Kämärän tienoilta liittyen aihepiiriltään oheiseen artikkeliin. — SA-kuva.

runsaasti sekä maassa että ilmassa. Näissä olosuhteissa oli erittäin vaikeata pitää lehmiä laumassa. Niinpä vieraita laumoistaan eksyneitä lehmiä hortoilikin utareet pullollaan tien varrella. Mahtoivatkohan niiden omistajat enää koskaan nähdä lehmiään? Sotilaat lypsivät harhailevia lehmiä, mikä yhteistyö hyödytti molempia osapuolia.

Mieleeni on myös jäänyt, että silloin oli paljon varsoja emojensa mukana. Marssitauoilla ne makasivat usein aivan pitkällään pellolla. Taisi ottaa taivallus niidenkin voimien päälle. Siellä täällä näkyi puussa roikkuvan teurastettu vasikka tai lammas. Niiden evakkotaival oli katkennut siihen.

Tutustuimme Mälkiän sulkuun ja sen jälkeen omiin koneisiin Lappeenrannan lentokentällä

Talista taivalluksemme suuntautui Joutsenon alueen kautta Lauritsalaan. Teimme tuttavuutta Saimaan kanavan kanssa. Vietimme yön eräällä pellolla lähellä Mälkiän sulkua. Kävimme katsomassa laivojen kulkua sulun läpi. Kanavan lähellä oli kauppa, josta sai ostaa marmeladia ilman mitään korttia. Tietysti minäkin ostin, sillä makea oli harvinaista herkkua sota-aikana. Leo Kosklin porukastamme osti myös. Valitettavasti purkki hajosi repun pohjalle, joten ei hänelle siitä marmeladista paljon iloa ollut.

Seuraavana päivänä, todennäköisesti 20. tai tai 21.6., marssimme Lauritsalan ja Lappeenrannan läpi. Lappeenrannassa oli ilmahälytys, mutta vihollisko-neita ei näkynyt. Pidimme lypsytauon Saimaan rannassa vähän matkan päässä Chymoksen tehtaalta. Tien toisella puolella oli lentokenttä, jossa ainakin me pojat kävimme katsomassa omia lentokoneita. Mekaanikot maalailivat joihinkin parhaillaan hakaristejä.

Suomalaisten koneiden tunnuksina olivat silloin hakaristit, mikä johtui siitä, että ilmavoimiemme ensimmäisessä lentokoneessa vapaussodan aikana olivat tunnuksina sen lahjoittajan, ruotsalaisen kreivi von Rosenin, henkilökohtaiset tunnukset — hakaristit.

''Viipuri on menetetty!''

Lentokentällä oli myös eräs meidän kylämme sotilas, kersantti Eino Kosklin. Joukkoomme kuulunut Martti Lipponen muistelee, että juuri Einolta saimme tiedon samana päivänä tapahtuneesta Viipurin kukistumisesta. Eino antoi muuten Martille vanikkaa. Tälle vanikalle kävi vielä huonommin kuin Leon marmeladille, sillä Martin nukkuessa eräs evakkohevonen söi sen hänen repustaan.

Junamatka alkoi Luumäeltä avovaunussa

Sitten olikin tavoitteena Luumäki, jossa pääsimme vihdoinkin junaan. Osa evakuointierästämme joutui tosin jatkamaan muille kuormauspaikoille. Isovanhempani jäivät kahden lehmänsä ja hevosensa kanssa joksikin aikaa Luumäelle sukulaisten luokse, mutta minä jatkoin junalla Paimioon. Luumäelle saavuimme 21.6., joten jalkapatikkamatkamme oli kestänyt noin viikon.

Luumäeltä meitä lähti vielä samana päivänä neljän pojan osasto tavoitteena Paimio. Porukan vanhimpana oli Kauko Kosklin ja muut olivat edellämainitut Leo Kosklin ja Martti Lipponen sekä minä. Alkuvaiheessa matkustimme avovaunussa tavaroiden joukossa pressun alla. Sitten joukoimme matkaa ihan tyhjässä avovaunussa. Ei ollut edes pressua. Kävihän se laatuun kauniina kesänä. Tämä väli taisi olla Kouvola—Lahti. Lahden asemalla saimme ruokaa. Lotat olivat järjestäneet siellä evakoille ruokailun. Riihimäen asemalla taas eräs poliisi katseli meitä epäluuloisen näköisenä ja kysyi, keitä me olemme. Sanoimme olevamme evakoita. Se riitti selitykseksi. Emme ilmeisesti olleet aivan kasteenraikkaita hipiältämme. Henkilökohtaisen hygienian hoitamiseen ei kuluneen viikon aikana ollut jäänyt paremmin aikaa. Lisäksi minun housuihini oli revennyt iso reikä. Leo muistelee, että poliisi vei meidät eräaseen matkustajakodin tapaiseen, jossa oli töissä lottia, jotka antoivat meille ruokaa. Me peseydyimmekin siellä.

Matkustusluokka parani — pääsimme umpivaunuun

Riihimäellä matkustusmukavuutemme parani ratkaisevasti. Siellä oli nimittäin eräässä härkävaunussa — näin me nimitimme umpivaunuja — meidän kulmakuntamme väkeä. Pääsimme heidän vaunuunsa. Olimme niin väsyneitä, että nukahdimme välittömästi lattialle kaminan viereen. Oli lämmintä. — Martti tapasi Riihimäellä äitinsä, joka otti hänet hoitoonsa härkävaunuun. Äiti oli kuulemma pessyt Marttia seitsemänä päivänä ja sittenkin tämä oli vielä likainen!

Illalla 22.6. junamme seisoi Karjaalla, jossa tapasin yllättäen vanhempani. He olivat kuormanneet tavaroita junaan Niemelän pysäkillä ja lähteneet 17.6. illalla Niemelän rannasta veneellä. (Mainittakoon tässä välillä, että venäläiset etenivät jo 18.6. Rokkalanjoen pohjoispuolelle.) Vanhempani olivat soutaneet Viipurinlahden poikki Tervajoelle, josta he olivat menneet Metsäkylän asemalle lähelle Haminaa. Täältä he matkustivat junalla Paimioon.

— Koska minulla oli mukava paikka härkävaunussa, sovimme, että tapaamme Paimiossa seuraavan kerran.

Kirjoittajan kodin rauniot Johanneksen Pitkäsaaressa. Koti tuhoutui talvisodan aikana helmikuussa 1940. Raunioille ja pihapiiriin on kasvanut puita. Vain uunin paikka oli helposti löydettävissä, kun kirjoittaja etsi entisen kotinsa rauniota kesällä 1933. — Kuva: Keijo Pennanen.

Paimion kirkonkylä oli kesäisen kaunis

Me pojat saavuimme Paimioon 23.6. Meidät majoitettiin muiden mukana Ala-Vistan kansakoululle, josta samana päivänä myöhemmin saapuneet vanhempani hakivat minut illalla yhteiskoululle, johon heidät oli majoitettu. Seuraavana päivänä oli juhannus eli Johanneksen päivä. Paimion kirkonkylä, Vista, oli tuolloin kauneimmillaan. Luonto oli vihreä ja puutarhat ulottuivat lähes tielle saakka. Puiden oksat kaaruivat osittain tien päälle, kuten oli laita, ennenkuin Vistan läpi johtavia teitä levennettiin. Sodasta ei ollut tietoakaan.

Matka Paimioon kesti kahdeksan päivää, josta junamatkan osuus oli noin kaksi päivää. Sanotaan, että matkailu avartaa näkemyksiä. Ainakin tämä kahdeksan päivän matka antoi sellaisia elämänkokemuksia, että ne säilyvät aina siihen osallistuneiden mielessä.

Näin siis alkoi näiden rivien kirjoittajan toinen evakkomatka, jota on kestänyt jo 50 vuotta. Ja matka jatkuu edelleenkin, joskin aivan viime vuosina on sentään ollut mahdollista käydä katsomassa entistä kotiseutua.❑

Keijo Pennanen oli kahdeksanvuotias kansakoululainen marraskuussa 1939 talvisodan syttyessä ja evakkotien alkaessa. Runsaat neljä vuotta myöhemmin kesäkuussa 1944 hän joutui jälleen jättämään kotinsa. Tämä kuvaus kahdeksanpäiväisestä matkanteosta Johanneksesta Paimioon on julkaistu Hakku-lehdessä vuonna 1994, kun tuon evakkotien kulkemisesta oli kulunut 50 vuotta.

Pakinoitsija ja piikkiöläisen murteen hyvä haltija **Kauko Vainikainen** piti aikanaan Johannesjuhlilla esityksen omista kokemuksistaan vähän yli kymmenvuotiaan koulupojan näkökulmasta. Ja kokemukset on muistiinmerkitty aidolla paikallismurteella niin kuin asiaan kuuluu. Nimimerkillä Halvalan Huuko esitetty ja kirjattu muistelma osoittaa, millaisia vaikeuksia johannekselaisilla oli saada selkoa paikallisista puheista. Ja niitä vaikeuksia oli toisinkin päin.

Eläväiset evakot

Ku toi sotaonni sit rupes kääntymä semmosel kantil ett karjalaisen kansan täyrys uurestas lähte evakkoreissu, oli meininkit kappala-aikka vallan sekasi tääl Piikjössäki. Alkku tuli väkke Kualemajärvelt ja Uureltkirkolt ennenk sit nämä asutusviranomaset saivat asjat klaaraantuma semmottos ett pääsivä hiukka samantapassi oloihi ku oliva siäl Kannaksel olle. Johannes oli merenrantapitäjä ja mantere eres oli iso saari Revonsaari. Sentähre heijä asutetti tähä rannikol ja ku täsä Piikjössäki on toi Harvaluato nii on niinku hiukka samankaltane ympäristö.

Mul on jääny erikoiseste miäle ku asemal oli tommone kotieläintte keräilypaikka. Juna toi elukoi, lehmi ja lamppai ja niil oli lappu kaulas ett löysivät omas. Mut kaikken surkkiampi muistoi tiätyste se korkkia valkoste arkkutten pino – vainaji kulki Piikjön kaut kotopitäjies multti.

Mut tärkkiä oli nämä ihmiset, eläväiset evakot. Koulus ruvettin kuulema valla erilaist puhet. Emmää muista ett ols viarastettu millän tappa. Sie ja mie ja mää ja sää rupes valla sekkaantuma eikä sit enä jouluaikka arvanu iha varmaste kuka mistäki oli kotosi.

Kakarat on jokappual Suame samanlaissi. Ritsat oli sillon sällitten taskus ja räkätei ja vareksi sai kivittä ku vaa anto eristimitte olla rauhas. Ain ei näi ollu. Karjalaispojat oliva kovi urheilema, hiihros vallanki melkke järjestäs paremppi ku mee mut ei siitäkä mittä sottaa syttyny ku näit koulujen välissi kilpailui oli. Koulun pualest oltti kaik.

Toi Puasta oli semmost pääasias pappilan niittymaat. Valtatiä varress oli vanhastas muutama pytinki mut muuton ei siäl ollu ku muutama pappilan heinämakasiini. Siält saiva töllinpaika Kouvoset, Ahokkaat ja Suikit ja monet muut. Talkkkoil rakensiva töllis ja vanhast merenpohjast tehti perunamaat. Sitäki täkäläiset ihmettelivä ett kui nee kaik ova timpurei mut oliha siäl monta ku kerkesivä rakentama sillo jatkosora aika uuren töllin Karjalaanki. Mun siskoni oli naimisis Ihantalast ollee Veikon kans ja tekivä sinne hirstalon mut eivä kerinne asuma siin yhtän ku taas lähretti. Valokuva vaan jäi.

Kiälivaikeuksi oli senverra ett päästi kleusoma. Karjalaispojat matkisiva ett mää mää pässi sanoo. Ja jos mää sanosi ett panen kumisaappaat konttisani ku ravustama mentti nii yks Kake sanos ett hän pitää saappaat jalasas. Tämmössi venkauksi tehti ett ku ens mennä sauna ja vihrota ja sit syärä vasta. Kyl näit olsis. Mut siin sitä eletti. Se oli semmost jällerakentamise aikka. Evakot hakiva paikkatas tääl alkuasukkatte joukos. Ossaan vaan kuvitella kummoselt tuntus heist. Mun kaverini Leksa sanos ett hän tykkäs siit ett tuli niimpal uussi kaverei. Se mullekki on ollu yks päälmäine asia eli tämmöttös määki meinaa!

Kauko Vainikainen eli **Halvalan Huuko**
Johannesjuhlien pakinasta tiivistelmä

Yötä päivää painettiin! -kirjan sivuilla on seuraavien johannekselaisten muistelmatekstejä:

Ella Heino
Martti Haltia
Pirkko Kanervo
Katri Karhu
Veijo Karhu
Heikki Kosonen
Matti Kukkonen

Sylvi Lenkkeri/
Eelis Lenkkeri
Tapani Mellanen
Pellervo Mäkinen
Tuomo Reponen
Paavo Skyttä

Johannesjuhlilla tavataan – oot sie sie?

Johannesjuhlat 1959 Piikkiössä Seuratalo Pontelan pihapiirissä.

Johannes-Seura on järjestänyt vuotuiset Johannesjuhlat kesästä 1950 alkaen. Juhlat kiersivät sijoituskunnissa järjestyksessä Paimio, Piikkiö, Kaarina ja Lieto. Järjestelyn hoitivat paikalliset johannekselaiset – esimerkiksi Kaarinassa juhlapaikka sekä järjestely hoidettiin pitkään Littoisissa. Päiväjuhlan ohjelmassa oli musiikkia eri muodoissa, lausuntaa, juhlapuhe ja kansantanhuja. Iltajuhlaan sisältyi yleensä näytelmä, lopuksi tanssia.

Vuonna 1954 juhlat muuttuivat kaksipäiväisiksi, jolloin ensimmäisen päivän ohjelmassa oli henkisiä kilpailuja, urheilukilpailuja ja kotiseutuilta. Päiväjuhla pysyi pitkään ulkoilmatilaisuutena, sillä juhlapaikkakunnilla ei ollut tarjota sopivia tiloja parituhatpäiselle osallistujamäärälle. Väkimäärän väistämättä vähentyessä (nykyään noin 300 juhlijaa) ja koulujen suurentuessa juhlat on pidetty kokonaan sisätiloissa. Kaksi vuosikymmentä sitten palattiin yksipäiväiseen juhlaan ja talvella 2024 seuran johtokunta teki päätöksen juhlien pitämisestä joka toinen vuosi. Seuraavat Johannesjuhlat toteutetaan sen mukaisesti vuonna 2025.

Viljo Römpötin tekstiin tehdyn Johanneslaulun ensiesitys Paimiossa Johannesjuhlilla 1958. Heimo Heimolan harjoittamaa kuoroa johtaa esityksessä laulun säveltäjä Emil Riikonen.

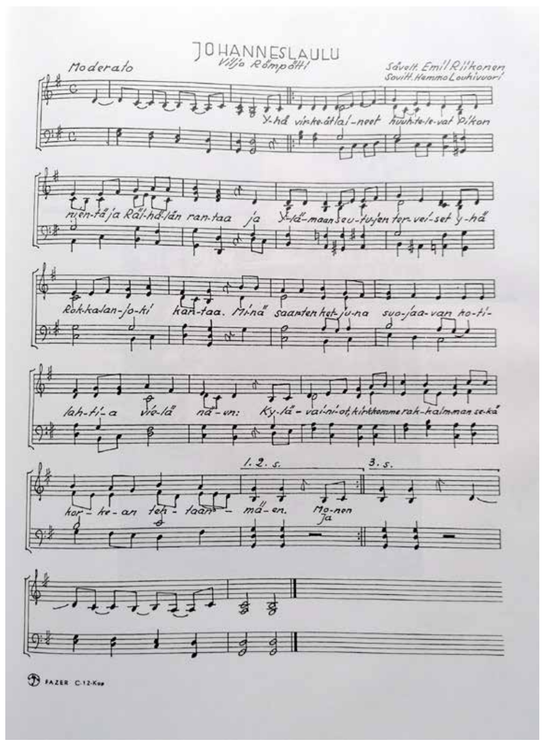

Johannesjuhlat Paimiossa 2017. Kuva: Tatu Kosonen

Johanneksen kansallispuvut

Seuraa perustettaessa kirjattiin sen yhdeksi päätehtäväksi oman kansallispuvun saaminen. Vuoden 1951 Johannesjuhlilla järjestettiin äänestys, jossa paikalla olleet naiset saivat valita kahden pukukokonaisuuden välillä. Äänestyksen voitti huomattavalla äänimäärällä äyrämöistyyppinen sinihameinen ja -liivinen arvokas kokonaisuus. Johanneksen miehen puku valmistui muutamia vuosia myöhemmin ja se on ollut suosittu kansantanssijoiden esiintymispukuna.

Vuosien myötä naisten puvun saatavuus heikkeni: kaavoja tai valmistusohjeita ei ollut ja sen teettäminen olisi tullut kovin kalliiksi käsityönä tehtynä. 1990-luvulla heräsi ajatus uudesta naisten puvusta. Pitkän kypsyttelyn jälkeen voitiin vuonna 2017 julkistaa Johanneksen naisen savakkopuku, joka perustuu Kansallismuseon kokoelmista löytyviin esikuviin. Pukuun kuuluu mm. kaksi hametta, toinen on mustaa kamlottia, toinen on puolivillaista käsinkudottua kangasta, valkoisella pohjalla puna-siniset pystyraidat. Pukukokonaisuudesta tarkemmin esim. seuran kotisivuilla https://johannes.fi/kansallispuvut.html. Kuva: Vesa Loikas

Syksyllä 2024 esiteltiin Johannes-Seuran kustantama ja Karjalan Säätiön tukema Sirpa Saariston ja Satu Rantalan tekstittämä kirja Äyrämöispuvusta savakkopukuun. Kirjaa voi tiedustella Johannes-Seuralta. Myyntihinta 20 €, lisäksi tulevat mahdolliset toimituskulut. Runsaasti kuvitettu kirja kuvaa nimensä mukaisesti prosessia, joka johti EU-rahoituksella toteutettuun Johanneksen naisen uusi kansallispuku -hankkeeseen ja hankkeen edistymistä valmiin puvun julkistamiseen.

Tiloja ja tontteja uusin järjestelyin

Maanluovutukset ja maansaannit

Asutustoimintaa johtaneen Veikko Vennamon mukaan sodanjälkeisessä jälleenrakennustyössä sai ”uuden tai korjatun kodin, lisämaan tai muun edun yli 400 000 perhettä eli yli puolet kansastamme”. Laajat väestöpiirit kautta Suomen olivat siten maansaajina: sodanjälkeisestä asutustoiminnasta tuli maareformi, valtiovallan toimesta toteutettu suuri maanomistuksen uusjako.

Maata ei joutunut luovuttamaan vastikkeetta. Maanomistajat saivat luovuttamastaan maasta korvauksen, mutta se jäi alihintaiseksi koska korvaukset oli sidottu vuoden 1944 hintatasoon eivätkä ne siten olleet turvassa kaiken aikaa kovaa laukkaavalta inflaatiolta.
Maan hankkiminen karjalaisille oli suurelta osin korvauskysymys heidän menetyksistään Karjalassa. He eivät saaneet maata ilmaiseksi, vaan maksoivat saamansa maan indeksiin sidotuilla korvauksillaan ja saamillaan pitkäaikaisilla lainoilla.

Määrällisesti suurin ryhmä maansaajia olivat perheelliset rintamamiehet. Maansa rintamamiehet saivat ilmaiseksi ja raivaamiseen sekä rakentamiseen halpakorkoista pitkäaikaista lainaa. Muutaman hehtaarin lisämaata saattoi myös saada perheellinen rintamamies, jolla ennestään oli pientila.

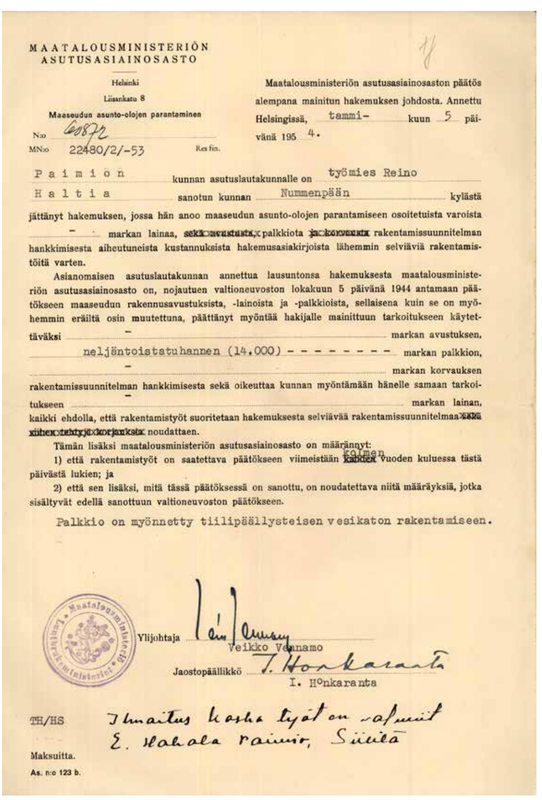
MAATALOUSMINISTERIÖN
ASUTUSASIAINOSASTO

Helsinki
Liisankatu 8

Maaseudun asunto-olojen parantaminen

No 6082c
MN:no 22480/2/-53 Res fin.

Maatalousministeriön asutusasiainosaston päätös alempana mainitun hakemuksen johdosta. Annettu Helsingissä, tammi- kuun 5 päivänä 195 4.

Paimion kunnan asutuslautakunnalle on työmies Reino Haltia sanotun kunnan Nummenpään kylästä jättänyt hakemuksen, jossa hän anoo maaseudun asunto-olojen parantamiseen osoitetuista varoista - - markan lainaa, ~~sekä avustusta,~~ palkkiota ~~ja korvausta~~ rakentamissuunnitelman hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista hakemusasiakirjoista lähemmin selviäviä rakentamistöitä varten.

Asianomaisen asutuslautakunnan annettua lausuntonsa hakemuksesta maatalousministeriön asutusasiainosasto on, nojautuen valtioneuvoston lokakuun 5 päivänä 1944 antamaan päätökseen maaseudun rakennusavustuksista, -lainoista ja -palkkioista, sellaisena kuin se on myöhemmin eräiltä osin muutettuna, päättänyt myöntää hakijalle mainittuun tarkoitukseen käytettäväksi - markan avustuksen, neljäntoistatuhannen (14.000) - - markan palkkion, - markan korvauksen rakentamissuunnitelman hankkimisesta sekä oikeuttaa kunnan myöntämään hänelle samaan tarkoitukseen - markan lainan, kaikki ehdolla, että rakentamistyöt suoritetaan hakemuksesta selviävää rakentamissuunnitelmaa ~~siinä esitettyjä korjauksia~~ noudattaen.

Tämän lisäksi maatalousministeriön asutusasiainosasto on määrännyt:
1) että rakentamistyöt on saatettava päätökseen viimeistään ~~kahden~~ erään vuoden kuluessa tästä päivästä lukien; ja
2) että sen lisäksi, mitä tässä päätöksessä on sanottu, on noudatettava niitä määräyksiä, jotka sisältyvät edellä sanottuun valtioneuvoston päätökseen.

Palkkio on myönnetty tiilipöällysteisen vesikaton rakentamiseen.

Ylijohtaja Veikko Vennamo
Jaostopäällikkö I. Honkaranta

TH/HS Ilmoitus koska työt on valmiit E. Hakala rainir, Siuntio

Maksuitta.
As. n:o 123 b.

Asutusjärjestelyjen ja rakentamisen aiheuttama hakemusten, anomusten, suunnitelmien, selvitysten, päätösten ja lupien määrä oli valtava. Ne työllistivät paikallistasolla ja ohjautuivat suuressa määrin myös valtiotasolle vahvistettavaksi ja monissa tapauksessa myös ratkaistavaksi. Silloin tarvittiin päätöksentekijää ja päätösten allekirjoittajaa. Veikko Vennamon allekirjoitus on piirtynyt asiakirjojen alle lähes vuosikymmenen ajan.

Karhulan osuuskassan toimitalo Kaarinassa Valtatie 1:n varrella lähellä Paraisten risteystä. Valiovallan sekä paikallispäättäjien ja johannekselaisten perheiden väliin tarvittiin rahoitusta ja rahaliikennettä hoitanut välittäjäosapuoli. Paikalliset osuuskassat ja säästöpankit haastettiin tähän suureen urakkaan. Osan tästä tehtävästä hoitivat johannekselaisten omat tutut rahalaitokset ja Karhulan osuuskassa niistä pisimpään. Se sijoittui 1944 Tarvasjoelle. Muutto Piikkiöön oli vuorossa vuonna 1947, jolloin Rantaseudun osuuskassa liitettiin Karhulan kassaan. Erityisesti jälleenrakennuksen rahoitus kasvatti voimakkaasti yhdistynyttä kassaa. Kaarinaan Uudenmaantien varteen Karhulan osuuskassa siirtyi vuonna 1954. Se säilytti johannekselaisen luonteensa loppuun asti, asiakaskuntaan tuli täydennystä toisen polven johannekselaisista ja jonkin verran myös ”kantavarsinaissuomalaisista”. Karhulan osuuskassa liitettiin Turun Seudun Osuuspankkiin ja yhdistettiin pankin Kaarinan konttoriin vuonna 1969.

Kansanhuolto on valtion järjestämää toimintaa, jolla pyritään turvaamaan kansan toimeentulo poikkeusoloissa sääntelemällä talouselämää ja työvoiman käyttöä. Toisen maailmansodan aikana Suomessa toimi kansanhuoltoministeriö, jonka tehtävänä oli säännöstellä niukkoja elintarvike- ja tavaramääriä, ja siksi tärkeimmät tuotteet olivat kortilla. Se tarkoitti sitä, että esimerkiksi voita tai sokeria sai ostaa vain tietyn määrän henkilöä kohti kuukaudessa. Säännöstelyn ollessa laajimmillaan kuluttajalla täytyi olla käytössään 51 erilaista ostokorttia, joista osa koski muitakin hyödykkeitä kuin elintarvikkeita (esimerkiksi jalkineita, vaatteita ja saippuaa). Kaikkiaan erilaisia ostokortteja painettiin säännöstelykauden aikana noin 778 miljoonaa, ja ne koskivat noin 160 eri elintarviketta tai elintarvikeryhmää, tavaraa tai muuta hyödykettä.

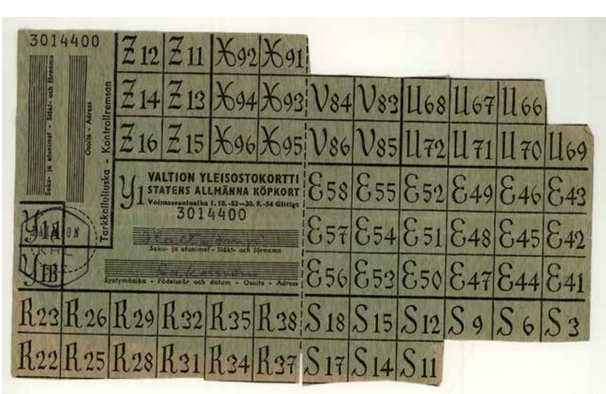

Valtion yleisostokortti. Yleisostokortti otettiin käyttöön 1.10.1949 ja sen voimassaoloaika oli yksi vuosi. Kaikki säännöstelyssä olleet tuotteet sai hankittua yhdellä kortilla eikä erillisiä ostokortteja enää tarvittu. Toisen maailmansodan aiheuttama pula-aika päättyi Suomessa syksyllä 1954; siihen saakka valtion yleisostokortti oli ollut tarpeen, mikäli halusi ostaa kahvia tai sokeria.

Paimion kansanhuollon henkilöstöä kansanhuollon portailla (”Puhelimenkulmassa”) vuonna 1947. Johtajana oli tuolloin Ahto Aaltonen, Paimion kanttori, apulaisjohtajana koivistolainen Lempi Ratia (kuvassa äärimmäisenä oikealla), toimistoapulaisina ainakin Aili Perttala, Maija Uski, Eine Viljanen, Rauha Karjalainen ja Lyyli Loikas, myöhemmin myös Annikki Hörkkö. Työajat olivat 8-16, tiistaisin 13-21, jotta muualla työssäkäyvät pääsivät asioimaan.

Johannekselaiset mittavasti Paimioon

Jatkosodan jälkeen johannekselaisten tulo Varsinais-Suomeen näkyi vahvimmin Paimiossa, jonne saapui jo kesäkuussa 1944 kaikkiaan 1789johannekselaista. Siirtoväen tulo kasvatti Paimion asukaslukua parilla tuhannella ja sen ajan lehtiartikkelikin otsikoitiin: Paimio – Uusi Johannes.

Johanneksen hoitokunnan heinäkuussa 1945 laatiman suunnitelman mukaan Paimioon piti asuttaa väkeä useista eri kylistä joko kokonaan tai osittain. Kaijalan ja Hannukkalan kylien asukkaita kaavailtiin sijoitettavaksi Paimionlahden Meltolan puoleiselle rannalle. Osa Koskijärven kylän asukkaista tuli sijoittaa Tarvasjoen kunnan puolella olevaan osaan. Haltian ja Villinsaaren väkeä suunniteltiin sijoitettavaksi Paimionlahden Piikkiön puoleiselle rannalle, ja tarpeen vaatiessa asutusalue piti ulottaa Piikkiön kunnan rannikkoalueelle asti. Sittemmin Paimioon siirrettiin lisää Koskijärven kylän asutettavia, kun Piikkiöstä ei kaikille hakijoille riittänyt viljelystiloja. Paimiosta puolestaan siirrettiin seitsemän Kaijalan kylän maanhakijaa Sauvoon. Kysymys oli ensisijaisesti siitä, että elinkelpoiset suurimmat tilamuodot loppuivat kunnasta. Myöhemmin Paimioon ohjattiin pienempien tilojen ja tonttien saajia.

Näkymä Fuilasta Paimionlahdelle. Takana keskellä Peuraniemi, vastarannalla häämöttää Hirvonpää-Munkkilan taloja Paimion ja Piikkiön rajalle asti.

Siirtoväen suuresta määrästä johtuen oli otettava kaikki keinot käyttöön, jotta tulijoille saataisiin ”katto pään päälle”. Yhtenä ratkaisuna olivat sotavuosina Paimion parantolan pihamännikössä olleet kaksi siirtoväen sairaalana käytettyä parakkia, joihin majoittui vajaat 20 perhettä. Jokaisella perheellä oli oma huone, isompi tai pienempi, perheen koon mukaan. Ellei huoneessa ollut hellaa, käytettävissä oli parakkien keittiöhuoneet, joissa oli juokseva vesi. Parakkialueen ikävä puoli oli, ettei siellä ollut saunaa. Evakot saivat kyllä toisinaan käyttää lähettyvillä ollutta saunaa, mutta kaikilla ei tätä mahdollisuutta ollut. Vuokrat olivat kohtuulliset, 100 markkaa kuussa pienemmistä huoneista ja 175 markkaa suuremmista. Vuokraan sisältyi korvaus sähkövalaistuksesta, mutta radion käyttämästä virrasta perittiin 15 markkaa kuukaudessa.
Johannekselainen Katajaisen kuusihenkinen perhe Räihälästä asui parakkien tilavimmassa, suurelle perheelle kuitenkin ahtaassa huoneessa. Ongelmana oli myös se, että huone oli kostea koska keittiössä syntyvien höyryjen poistaminen oli puutteellista.
Kuvassa Valfrid ja Vieno Katajaisen tyttäret Ritva ja Eira asuinparakin edustalla. Ritva oli kolmen viikon ikäinen lähdettäessä toiselle evakkomatkalle. Eira on syntynyt Paimion parakilla maaliskuussa 1946.
Parakit olivat käytössä vielä kesällä 1948, mutta niiden kunto oli heikentynyt ja monissa huoneissa vuoti katto. Katajaiset saivat tilan Kaarinan Littoisista, jonne he muuttivat keväällä 1948 Valfridin itse rakentamaan omakotitaloon.

Suomen Saviteollisuus Oy:n tiilitehtaan ”tyttöjä”. Kuvasta tunnistettu Reposen sisarukset Helmi Pentti (vasemmalla) ja Alma Salmi (toinen oikealta). He olivat olleet tehtaalla jo ensimmäisellä evakkoreissulla.

Pyökärin tilakeskuksen rakennukset valmistuivat 1950-luvun taitteessa Paimion Hanhijoelle. Taustalla Spurilan kartanon peltoja.

Johannekselaisten määrä Paimiossa marraskuusta 1944 vuosittain kesäkuuhun 1949:

Marraskuu	1944	1979
Toukokuu	1945	1833
Kesäkuu	1946	1900
Kesäkuu	1947	1807
Kesäkuu	1948	1611
Kesäkuu	1949	1563

Takaisin tuttuun paikkaan

Huhtikuussa 1940 tuli Perniöön määräys, että johannekselaiset siirretään Paimioon. Junalla tultiin asemalle ja siitä pitkänä jonona yhteiskoululle. Vistalla tuli Lähteenmäen livari vastaan tällaista tulijaperhettä ja huomasi kohta, että evakkoporukka on liikkeellä. Hän ihmetteli, eikö vielä ollut asuntoa ja lupasi järjestää yösijan.

Alue	Asuntotontti	Asuntotila	Viljelys-/kalastustila	Ei tietoa	*Yhteensä*
Aakoinen		2	2		*4*
Askala			2		*2*
Eppinen			4	1	*5*
Evainen/Evaisi			9		*9*
Fuila			4		*4*
Huso		2			*2*
Jokiniemi	1				*1*
Juntola			1		*1*
Kaleva			1		*1*
Kiusala			1		*1*
Korkeakylä			1		*1*
Kruuvainen			1		*1*
Kurki			1	1	*2*
Kyllölä			4		*4*
Laiterla			2		*2*
Lyytikkylä			2		*2*
Lähteenkorva				1	*1*
Magnulanböle			2		*2*
Majankalma			1		*1*
Meltola			2		*2*
Munkkila		1	9		*10*
Paltta			1		*1*
Pappila	2	2	4		*8*
Penimäki			2		*2*
Pietilä		3			*3*
Preitilä			1		*1*
Rekottila		1	3		*4*
Reunala				1	*1*
Saari		1	1		*2*
Skörbäck			1		*1*
Sievola			3		*3*
Siililä			2		*2*
Spurila		8	7		*15*
Suppala			2		*2*
Vista	1	1			*2*
Yhteensä	*4*	*21*	*76*	*4*	*105*

Tiilitehtaan johtaja Ernvallilta tuli seuraavana päivänä tieto, että tehtaalla oli talo, johon pääsee asumaan ja saa vielä tehtaalta työtäkin. Tiilitehtaalle otettiin aina keväisin uudet työntekijät ja niin pääsi heti töihin. Myös perheen sodasta palannut miesväki sai tehtaalta töitä. Työ oli raskasta, pölyistä ja likaista, eikä palkka ollut suuri, mutta hyvä silti oli olla, kun asunto oli kohtuullinen ja työmaa siinä sopivan lähellä. Toisella evakkomatkalla perhe tuli suoraan Paimioon, vaikka oli määrätty Eurajoelle. Samaan taloon pääsi taas asumaan - ja tiilitehtaalle töihin. Siitä elämä lähti jälleen alkuun.

Paimion Meltolasta työtä ja tukea

Meltolan kartanon omistaja, tehtailija Hugo Meltola suhtautui erityisen myönteisesti evakkoihin: hän oli luovuttanut Someron pitäjässä sijainneen Kauraketo-nimisen tilansa kokonaan siirtoväen asuttamiseen. Meltolasta taas muodostettiin neljä viljelystilaa, jotka myytiin vapaaehtoisella kaupalla Johanneksen siirtoväelle. Lisäksi Hugo Meltola antoi lahjakirjalla viisi asuntotilaa, joista kaksi siirtoväelle ja kolme rintamamiehille sekä neljä asuntotonttia samoin lahjaksi siirtoväkeen kuuluville. Meltolan maista myytiin myös maata valtiolle yhteislaitumen perustamista varten.

Meltolan kartanon maiden asutusalue oli käytännössä syrjäkyliä, mutta kartano tarvitsi suuren karjan vuoksi paljon työvoimaa. Väkeä työllistivät myös Meltolan tiilitehdas ja puukenkätehdas, myöhemmin nappeja ja nastoja valmistava tehdas. Pula raskaimmista työkengistä ja saappaista oli huutava. Hugo Meltola osti vuoden 1944 syksyllä armeijan ylijäämävarastosta kahdeksan junavaunullista käytöstä poistettuja sotilaiden jalkineita: saappaita, monoja, tallukkaita, saksalaisia alppikenkiä ja eniten niin sanottuja ”maihinnousuja”. Kaikkiaan jalkineita oli noin 80 000 paria. Kartanon alueelle perustettiin kaksi suutarinverstasta ja puusepänverstas puupohjien valmistamista varten. Yritys työllisti viitisenkymmentä henkeä, nuoria ja vanhempia, paikallisia ja karjalaisia.

Meltolan kartanon tiilitehdas Paimiossa. Kuva: Museovirasto/Historian kuvakokoelma/Kustannusosakeyhtiö Kiven kokoelma.

Meltolan puukenkätehtaassa valmistettiin jatkosodan aikana ja jonkin aikaa sen jälkeenkin puukenkiä, myöhemmin mm. nappeja ja nastoja. Kuva: Lauri Partasen kokoelma.

Meltolan tehtaat tarjosivat työtä myös naisille, vas. Sirkka Stade, Martta Nurminen, Eelin Alho, Eila Stade ja tuntematon. Sisarukset Sirkka ja Eila Stade Johanneksen Kivitokeesta. Kuva: Lauri Partasen kokoelma

Meltolan tiilitehtaan ”uuniporukka” ja muita talviajan työntekijöitä 1950-luvun alkuvuosina. Vas. Erkki Kaukovaara, Sulo Haltia, tiilimestari Pekka Leskinen, Nikolai Hansalahti, Eero Hansalahti, Aulis Päiviä, Eero Kaarilahti, Aarno Mettälä, Pentti Lindeman, Jaakko Alho, Harri Svanberg ja Paavo Suominen. Kuva: Lauri Partasen kokoelma

Meltolan tiilitehtaan tiilentekoporukka 1950-luvun alkupuolella. Vas. Martti Lehtoaho, Henry Svanberg, Eino Näppi, Pauli Puotsaari, Aleks Laurila, N.N., Aulis Päiviö, tiilimestari Pekka Leskinen, Aune Saarinen, Kalle Leino, konemestari August Höglund, Helmi Partanen, Elli Saarikko, Aili Penttinen, Kerttu Lehtovaara, Laila Haltia, Lempi Häkkinen, Helmi Lenkkeri, tiilimestariharjoittelija Alpo Kotamäki ja Into Laine (istumassa). Kuva Lauri Partasen kokoelma

Johannekselainen Veijo Karhu oli 14-vuotiaana isänsä kanssa Meltolan tehtailla. Hän muisteli tuota aikaa ja totesi, että oli aina pitänyt Meltolan ”popotehdasta” kivoimpana työpaikkana mitä hänellä oli koskaan ollut. Verstaassa oli kaksi pitkää pöytää, joiden ympärillä naputteli noin viisitoista tyttöä ja poikaa puupohjia ”maihinnousuihin” ja hiihtokenkiin. Taisi joukossa olla pari varttuneempaakin miestä. Kolme suutarin silinterikonetta oli sijoitettu keskelle lattiaa, joilla tytöt ompelivat jalkineiden ratkenneita päällisiä. Kaksi nahkasuutaria oli yhdessä nurkassa ja kenkien maalaaja suuren kenkäkasan vieressä toisessa nurkassa. Isä ammattimiehenä pääsi kolmanneksi nahkasuutariksi, paremmat jalkineet näet korjattiin nahkapohjilla. Minä rupesin opettelemaan puukenkien tekoa. Puupohjien naulaaminen oli urakkatyötä, palkka 25 silloista markkaa parilta. Kun työn oli oppinut, yksi pari syntyi tunnissa ja kahdeksan paria päivässä.

Keväällä puukenkien teko pysähtyi ja ruvettiin tekemään tiiliä Meltolan omassa tiilitehtaassa, muisteli Veijo Karhu. Osa väestä siirtyi maataloustöihin pellolle ja puutarhaan. Tiilitehtaalla oli oma vakioporukka, mutta kenkäväkeäkin siellä tarvittiin. Työ oli paikoin hyvin raskasta. Esimerkiksi tiilenkärrääjät kärräsivät yksipyöräisellä kumipyöräkärryllä 80 kappaleen tiilikuormia kuumaan polttouuniin ja uunista pois. Kärrääminen vaati erikoista taitoa, koska tiiliä kärrättiin myös kerroksista alas, luiskia pitkin. Kerrosten välillä oli jyrkät kurvit, joissa tasapainoa ja taitoa todella tarvittiin. Voimaa ja sitkeyttä tarvittiin myös niiltä naisilta, jotka ottivat tuoreet tiilet pois sekoittajalta tulevalta liukuhihnalta, kaksi tiiltä kerrallaan, käsien välissä sivusta puristaen. Sormen jälkiä ei saanut jäädä julkipinnoille. Tuoreen tiilen paino oli seitsemän kiloa. Nostettavaksi tuli tuhansia kappaleita päivässä.

Hugo Meltolalla riitti kiinnostusta myös urheiluun. Talkoilla tehtiin Kiikunlinnan urheilukenttä, jonne mentiin melkein joka ilta jalkapalloa tai pesäpalloa pelaamaan. Meltola-Keramian (Me-Ke) omistama Kiikunlinnan urheilutalo oli myös erilaisten tilaisuuksien, kesäjuhlien ja häiden pitopaikka. Erään aikalaisen mielestä Paimio menetti paljon, kun Meltola ajautui tai ulkoisesti ajettiin konkurssiin. Niin moniin asioihin riitti mielenkiintoa: maanviljelykseen, valtamerikalastukseen, tehtaisiin, urheilun tukemiseen.

Rakentamisen ponnistus – yötä päivää!

Sodan jälkeen kautta Suomen nousi tyyppitaloja/rintamamiestaloja uusille tiloille ja tonteille. Talojen piirustuksia suunniteltiin maatalousministeriön asutusasiain osastossa, sosiaaliministeriössä, Maatalousseurojen keskusliitossa ja suurissa kaupungeissa. Talo oli nimensä mukaisesti tyypillisesti puolitoistakerroksinen, jossa tulisijat olivat yhden savuhormin ympärillä.

Rakentamisen vuosina Suomi eli vielä säännöstelytaloudessa, pulan ja puutteen kourissa ja sotakorvausteollisuuden tilaukset olivat etusijalla. Tiukasti säännösteltyjä olivat sementti, rakennusteräs, naulat ja lasi. Etenkin naulakiintiö oli niukka pientaloa kohti. Ostolupa luvanvaraisten materiaalien hankintaan tuli työluvan mukana.
Rungon valmistuttua oli pitävän vesikaton vuoro ennen varsinaisia sisätöitä. Katot tehtiin joko tiilestä, kolmiorima-kermikatteena tai vaakaan naulattuna kermikatteena, pärettäkin vielä käytettiin ensimmäisenä katteena ja vaihdettiin myöhemmin tiiliin.

Kun pitävä katto oli valmis, oli aika siirtyä rakennuksen lämpöeristykseen, josta piirustusten mukana saadussa työselityksessä oli ohjeet. Ulkoseinään tuli sahanpurua tai kutterinlastua, alapohjaan ja välipohjaan noin 20 senttiä sahanpurua, yläpohjaan noin 30 senttiä sahanpurua. Välipohjan eristys oli tarpeen, jotta yläkerran huoneet voitiin rakentaa erikseen myöhemmin, tai voitiin myös varautua siihen, että yläkerta oli mahdollista jättää talven ajaksi kokonaan kylmilleen.

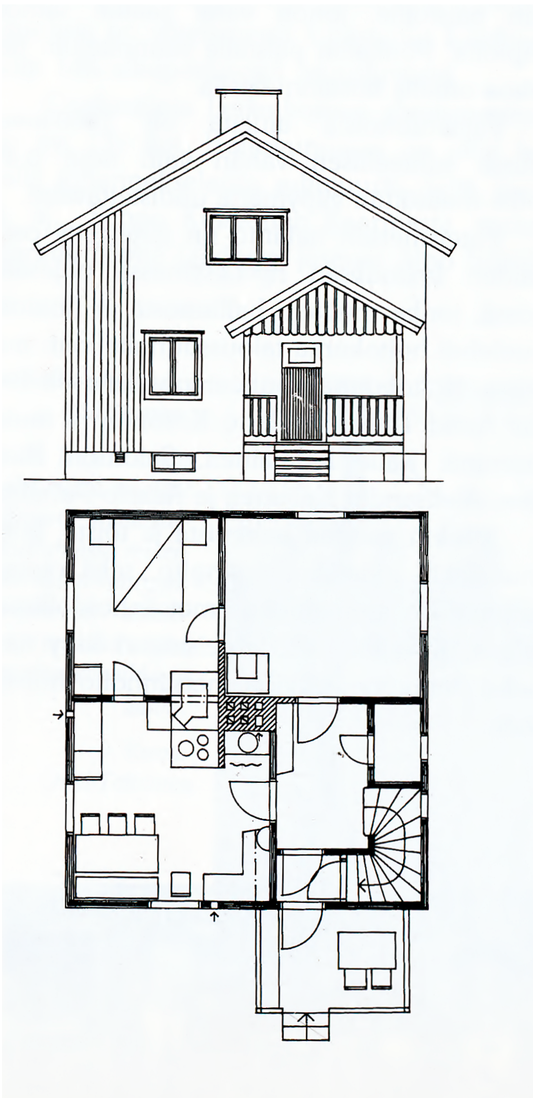

Kun talo oli asumiskunnossa, tuli ulkoseinien verhouksen vuoro. Ulkoseinän vinolaudoitus päällystettiin mustalla vesihöyryä läpäisevällä vuorauspaperilla, tervapahvilla. Sen päälle naulattiin ulkolaudoitus joko pysty- tai vaakasuoraan ilman ilmarakoa. Yleinen oli myös lomalaudoitus eli pystylaudoitus, jossa lautojen välissä oli rako ja raon päälle naulattuna rima. Talo maalattiin tai saatettiin myös rapata kivitalolta näyttäväksi. Perusrakenne oli muilta osin sama, mutta vuorauspaperin päälle kiinnitettiin kanaverkko puunappuloilla rappauksen vahvistamiseksi.

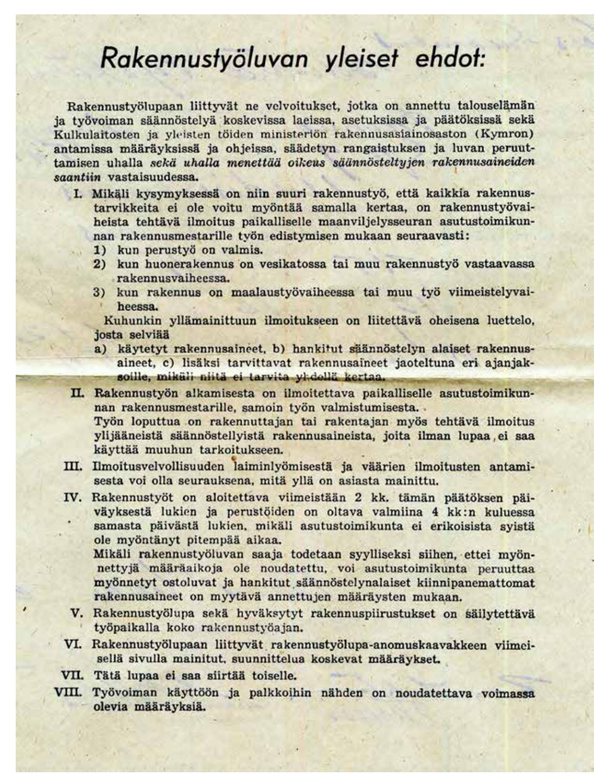

Rakennustyöluvan yleiset ehdot:

Rakennustyölupaan liittyvät ne velvoitukset, jotka on annettu talouselämän ja työvoiman säännöstelyä koskevissa laeissa, asetuksissa ja päätöksissä sekä Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön rakennusasiainosaston (Kymron) antamissa määräyksissä ja ohjeissa, säädetyn rangaistuksen ja luvan peruuttamisen uhalla *sekä uhalla menettää oikeus säännösteltyjen rakennusaineiden saantiin* vastaisuudessa.

I. Mikäli kysymyksessä on niin suuri rakennustyö, että kaikkia rakennustarvikkeita ei ole voitu myöntää samalla kertaa, on rakennustyövaiheista tehtävä ilmoitus paikalliselle maanviljelysseuran asutustoimikunnan rakennusmestarille työn edistymisen mukaan seuraavasti:
1) kun perustyö on valmis.
2) kun huonerakennus on vesikatossa tai muu rakennustyö vastaavassa rakennusvaiheessa.
3) kun rakennus on maalaustyövaiheessa tai muu työ viimeistelyvaiheessa.
Kuhunkin yllämainittuun ilmoitukseen on liitettävä oheisena luettelo, josta selviää
a) käytetyt rakennusaineet, b) hankitut säännöstelyn alaiset rakennusaineet, c) lisäksi tarvittavat rakennusaineet jaoteltuna eri ajanjaksoille, mikäli niitä ei tarvita yhdellä kertaa.

II. Rakennustyön alkamisesta on ilmoitettava paikalliselle asutustoimikunnan rakennusmestarille, samoin työn valmistumisesta.
Työn loputtua on rakennuttajan tai rakentajan myös tehtävä ilmoitus ylijääneistä säännöstellyistä rakennusaineista, joita ilman lupaa ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

III. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä ja väärien ilmoitusten antamisesta voi olla seurauksena, mitä yllä on asiasta mainittu.

IV. Rakennustyöt on aloitettava viimeistään 2 kk. tämän päätöksen päiväyksestä lukien ja perustöiden on oltava valmiina 4 kk:n kuluessa samasta päivästä lukien, mikäli asutustoimikunta ei erikoisista syistä ole myöntänyt pitempää aikaa.
Mikäli rakennustyöluvan saaja todetaan syylliseksi siihen, ettei myönnettyjä määräaikoja ole noudatettu, voi asutustoimikunta peruuttaa myönnetyt ostoluvat ja hankitut säännöstelynalaiset kiinnipanemattomat rakennusaineet on myytävä annettujen määräysten mukaan.

V. Rakennustyölupa sekä hyväksytyt rakennuspiirustukset on säilytettävä työpaikalla koko rakennustyöajan.

VI. Rakennustyölupaan liittyvät rakennustyölupa-anomuskaavakkeen viimeisellä sivulla mainitut, suunnittelua koskevat määräykset.

VII. Tätä lupaa ei saa siirtää toiselle.

VIII. Työvoiman käyttöön ja palkkoihin nähden on noudatettava voimassa olevia määräyksiä.

Kuvassa yhden tyyppitalon piirustukset esimerkkinä lähtökohdista uudeksi kodiksi. Tyyppipiirustuksia oli valittavissa useammista vaihtoehdoista ja valinnat riippuivat perheen koosta sekä rakennuspaikasta ja tontin koosta. Piirustuksista toteutettiin taloratkaisuja myös peilikuviksi käännettyinä. Johannekselaisten kodit nousivat nopeasti, kun ajatellaan vaikeuksia rakennusmateriaalien hankinnassa. Oli vahvaa tahtoa päästä tuloksiin ja oman katon alle tilapäisasunnoista. Kiirettä pitivät yllä myös rakentamisen tiukat etenemisehdot, joita valvottiin. Ehdot ovat ohessa katsottavissa.

Talkootyö oli ratkaiseva tekijä rakennushankkeiden onnistumisessa ja niiden pysymisessä aikataulussa. Joukossa oli eri työvaiheiden kokeneita tekijöitä ja apuvoimia löytyi tarpeisiin. Kokemus ja taito karttui kaikilla. Näyttelyn toisessa taulussa piikkiöläinen Vainikaisen Kauko muistelee, miten ”täkäläise ihmettelivä et kui nee kaik ova timpurei”.

Revonsaaren Hankalasta olleen Eelis Ahokkaan perheen uusi koti Piikkiön Rungossa valmistui vuonna 1947.

Yritystoimintaa uutta ja vanhaa

Karjalan evakuoinnin myötä ihmisten sekä karjan ja muun omaisuuden ohella siirtyi myös suuri määrä yrityksiä, etenkin Viipurista. Johanneksessa toimineen Hackmanin pääkonttori siirrettiin 1940 Helsinkiin. Paimioon tuli muutamia yrityksiä, joista osa toimi vain muutaman vuoden. Pisimpään väkeä työllisti Suomen Kukkatehdas Oy, aikanaan Paimion suurimpia työnantajia.

Valtaosa Suomen Kukkatehtaan parhaimmillaan yli seitsemästäkymmenestä työntekijästä oli siirtoväkeä. Yrityksen taustalla oli Viipurissa syntynyt Enni Vihervaara (o.s. Anttila, entinen Andersson), joka vuonna 1906 hakeutui Hackmanin opintoapurahan turvin Berliiniin kukkatehtaalle töihin. Suomeen palattuaan hän työllistyi Viipuriin Pietarin saksalaisen Torenin kukkatehtaalle. Sairastuttuaan Toren tarjosi tehdasta Ennille, joka puolisonsa Evert Vihervaaran kanssa ostikin sen. Evertin kuoltua vuonna 1934 Enni jatkoi tehtaan johdossa. Hän toimi yhtiön hallituksen puheenjohtajana, muut hallituksen jäsenet olivat Vihervaarojen tytär Terttu ja tuleva vävy Heimo Heimola. Talvisodan sytyttyä oli kaikki jätettävä, mitään ei saatu mukaan. Turussa oli myynnissä Tritzschlerin kukkatehdas, jonka Enni osti yhdessä Heimo Heimolan kanssa. Tehdas toimi Turussa vuoteen 1942, jolloin edessä oli paluu Viipuriin. Sotatoimien jatkuessa lähdettiin evakkoon hyvissä ajoin keväällä 1944. Tavaroita siirrettiin Nuijamaalle ja alettiin etsiä uutta tehtaan paikkaa mahdollisimman lännestä. Heimo ehdotti Paimiota, jossa hänen vanhempansa olivat evakossa. Tehdas aloittikin täällä toimintansa heti kesällä 1944. Töitä riitti – ”eläviä kukkia ei ollut lainkaan mutta hautajaisia sen sijaan paljon”. Suomen Kukkatehdas oli yksi Paimion suurimmista työllistäjistä. Enni Vihervaara kuoli vuonna 1966, mutta tehtaan toiminta jatkui. Ajan mittaan kysyntä laski useista syistä, ja 1970-luvulla tehtaalla oli enää kolme osa-aikaista työntekijää. Tehtaan taru päättyi lopullisesti Heimo Heimolan menehdyttyä vuonna 1990.

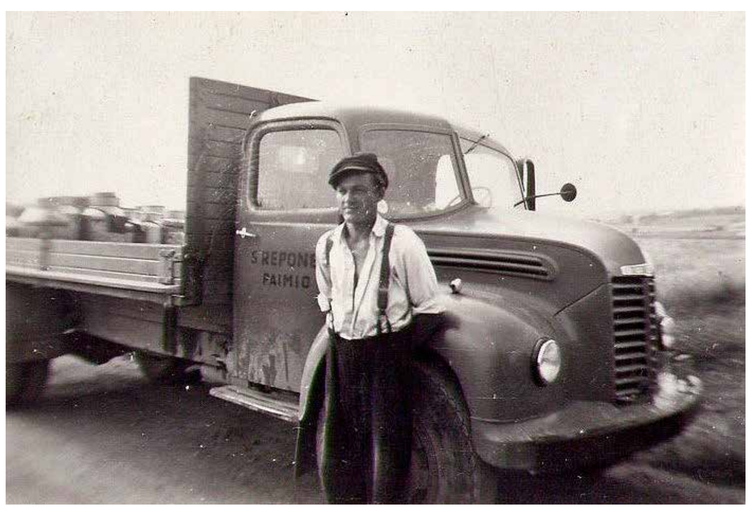

Paimiolaisen, Johanneksen Koskijärveltä kotoisin olleen autoilija Simo Reposen jokapäiväinen työ yli 20 vuoden ajan oli maidon kuljetus Paimion meijeriin.

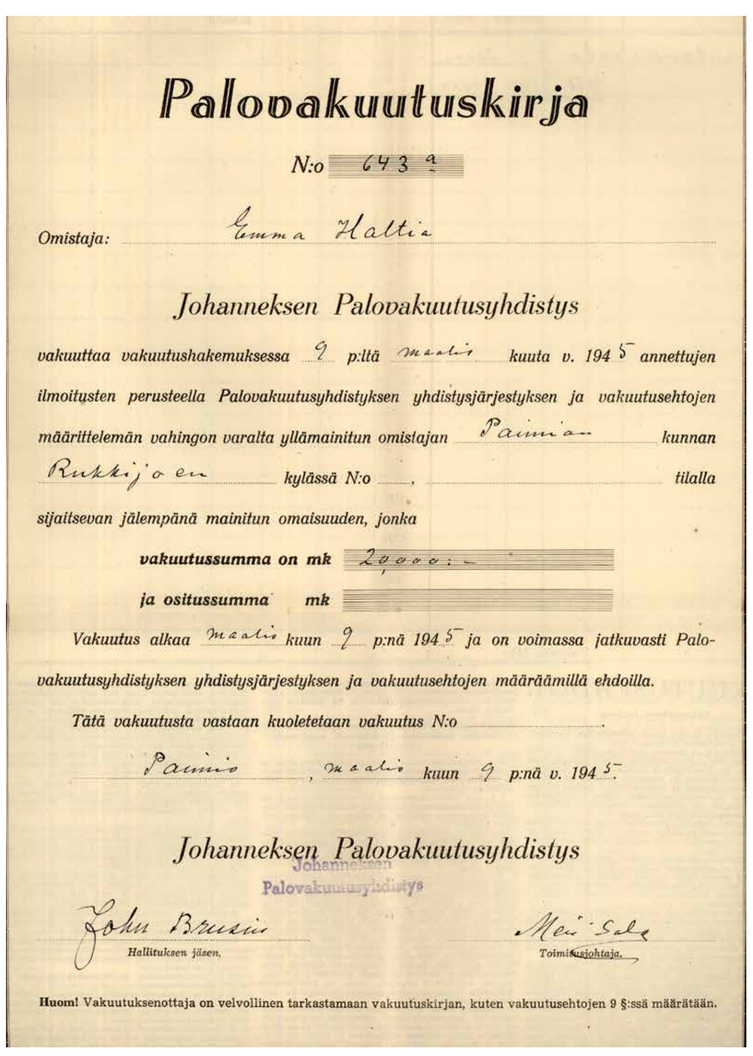

Palovakuutuskirja

N:o 643 a

Omistaja: Emma Haltia

Johanneksen Palovakuutusyhdistys

vakuuttaa vakuutushakemuksessa 9 p:ltä maalis kuuta v. 1945 annettujen ilmoitusten perusteella Palovakuutusyhdistyksen yhdistysjärjestyksen ja vakuutusehtojen määrittelemän vahingon varalta yllämainitun omistajan Paimion kunnan Rukkijoen kylässä N:o ..., ... tilalla sijaitsevan jälempänä mainitun omaisuuden, jonka

vakuutussumma on mk 20000:–

ja ositussumma mk

Vakuutus alkaa maalis kuun 9 p:nä 1945 ja on voimassa jatkuvasti Palovakuutusyhdistyksen yhdistysjärjestyksen ja vakuutusehtojen määräämillä ehdoilla.

Tätä vakuutusta vastaan kuoletetaan vakuutus N:o ...

Paimio, maalis kuun 9 p:nä v. 1945.

Johanneksen Palovakuutusyhdistys

Johanneksen Palovakuutusyhdistys

John Brusin — Hallituksen jäsen.

Mei Sala — Toimitusjohtaja.

Huom! Vakuutuksenottaja on velvollinen tarkastamaan vakuutuskirjan, kuten vakuutusehtojen 9 §:ssä määrätään.

Karjalan yrityksistä monelle tulevat mieleen sellutehtaat tai kauppahuoneet, mutta myös erilaiset vakuutusyhtiöt olivat merkittävässä roolissa, ja sotien jälkeen ne myös työllistivät karjalaisia vakuutusasiamiehiä. Heinäkuussa 1947 johannekselaiset kokoontuivat pohtimaan Johanneksen Palovakuutusyhdistyksen toiminnan jatkamista. Yhtiön toimintaa päätettiin jatkaa Turun ja Porin läänissä Iniötä lukuun ottamatta toiminimellä Rantaseudun palovakuutusyhdistys.

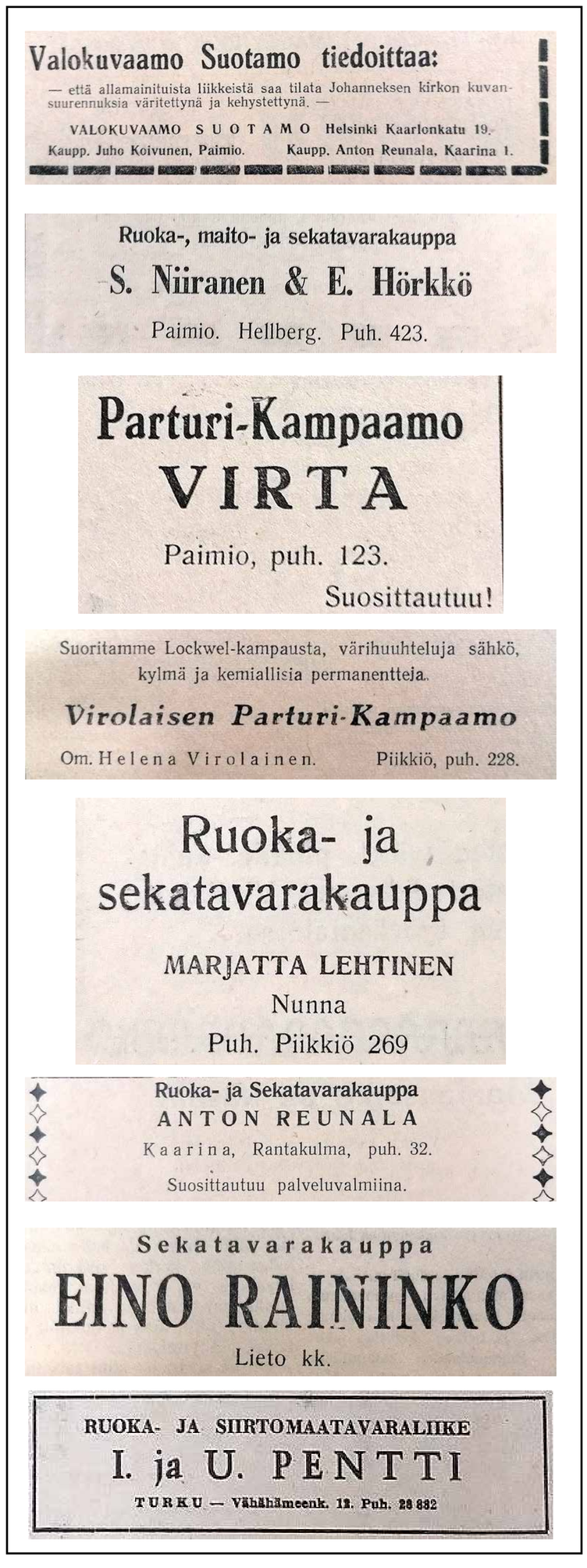

Valokuvaamo Suotamo tiedoittaa:
— että allamainituista liikkeistä saa tilata Johanneksen kirkon kuvansuurennuksia väritettynä ja kehystettynä. —
VALOKUVAAMO SUOTAMO Helsinki Kaarlonkatu 19.
Kaupp. Juho Koivunen, Paimio. Kaupp. Anton Reunala, Kaarina 1.

Ruoka-, maito- ja sekatavarakauppa
S. Niiranen & E. Hörkkö
Paimio. Hellberg. Puh. 423.

Parturi-Kampaamo
VIRTA
Paimio, puh. 123.
Suosittautuu!

Suoritamme Lockwel-kampausta, värihuuhteluja sähkö, kylmä ja kemiallisia permanentteja.
Virolaisen Parturi-Kampaamo
Om. Helena Virolainen. Piikkiö, puh. 228.

Ruoka- ja sekatavarakauppa
MARJATTA LEHTINEN
Nunna
Puh. Piikkiö 269

Ruoka- ja Sekatavarakauppa
ANTON REUNALA
Kaarina, Rantakulma, puh. 32.
Suosittautuu palveluvalmiina.

Sekatavarakauppa
EINO RAININKO
Lieto kk.

RUOKA- JA SIIRTOMAATAVARALIIKE
I. ja U. PENTTI
TURKU — Vähähämeenk. 11. Puh. 28 832

Johanneksen keskustassa toiminut, vuonna 1933 perustettu Koivusen kauppa muutti Paimioon, josta se sai vuonna 1944 tilat suutari Salovaaran huvilasta. Kauppa myi elintarvikkeita ja sekalaista tavaraa. Kauppa oli johannekselaisten suosiossa, koska siellä saattoi vaihtaa kuulumisia tuttujen kanssa. Se oli sekä kauppa- että kohtaamispaikka. Myöhemmin Koivusen kauppa muutti Vistantien toiselle puolelle pieneen puutaloon, jossa se toimi aina vuoteen 1970 asti.

Johanneksen Säästöpankki perustettiin vuonna 1906 Vaahtolassa, jolloin se sai nimen Johanneksen Kunnan säästöpankki. Nimi muutettiin Johanneksen Säästöpankiksi vuonna 1926. Evakuoinnin jälkeen kesällä 1944 pankki muutti Paimioon. Toimitilat se sai jo heinäkuun 13. päivänä Paimion Säästöpankin tiloista. Paimiossa oli pankin toiminnan jatkamisen kannalta hyvät edellytykset, koska sekä pääosa asiakaskuntaa että hallituksen jäsenistä muutti Paimioon. Säästöpankki oli 1.3.1945 lähtien poikkeushallinnon alainen ja siirrettiin Helsinkiin, kunnes sai puolen vuoden kuluttua palata takaisin Paimioon. Toiminta jatkui edelleen Paimion Säästöpankin huoneistossa. Heinäkuussa 1947 pankki anoi liittämistä Paimion Säästöpankkiin. Liitos toteutettiin 1.4.1948.

Uuden aloitus vei johannekselaiset muuallekin

Suuri määrä johannekselaisia päätyi luonnollisesti myös varsinaisten sijoituskuntien ulkopuolelle. Etenkin viljelysmaiden vuokraaminen muista kunnista, tilan saannin odottelu evakuointikunnissa ja palkkatyö saivat monet Johanneksen evakot muuttamaan tai pysymään tietyissä kunnissa, kauppaloissa tai kaupungeissa. Todennäköisesti ne evakot, jotka jäivät vuoden 1948 jälkeen entisille asuinpaikoilleen, olivat saaneet ostettua vapaaehtoisella kaupalla itselleen sopivan tilan. Turun lähiseudun ja Satakunnan lisäksi johannekselaisia asettui Helsingin alueelle, Lahteen ja sen tuntumaan sekä Lappeenrannan seudulle. Johannekselaisilla oli keskenään kerhomuotoista toimintaa Porissa, Helsingissä ja Lahdessa, mikä kertoo kotiseudun pysyneen läheisenä yhteydenrakentajana.
Johannekselaisia päätyi myös ulkomaille, Ruotsiin, Saksaan, muualle Eurooppaan sekä Amerikan mantereelle, jopa Australiaan asti.

Emil Tahvonpka Lenkkerin perhe ja vastavalmistunut talo Turun Skanssinmäessä.

Aleks ja Helvi Ratian uuden kodin tupaantuliaisia vietettiin tutun karjalaismurteen keskellä Lappeen Hartikkalassa 1950. Perhe yhteiskuvassa: takana isäntäväki, keskellä Liedon-mummo Edla Virjonen ja Ella edessä oikealla. Kuva: Ella Heino.

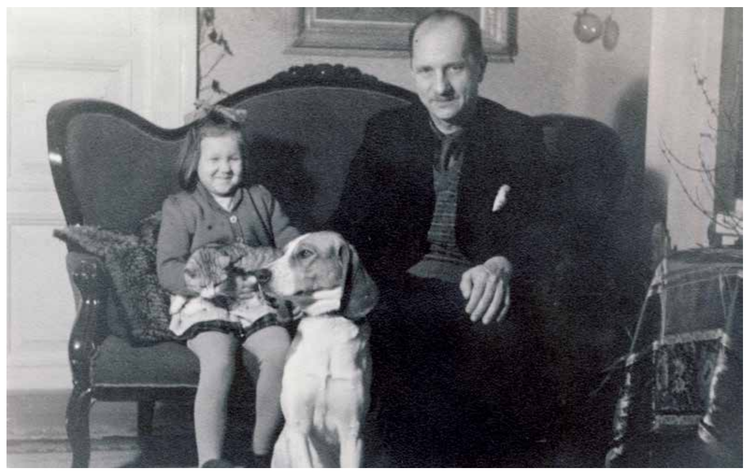

Johanneksen suurimman tilan Kaislahden kartanon omistaja Kauko Huitu osti sodan jälkeen vapaalla kaupalla Kontin tilan Orivedeltä. Kuvassa kesältä 1949 on myös 5-vuotias kummityttö Marja Vuormaa, Johanneksen entisen nimismiehen Uuno Vuormaan tytär. Marja (myöh. Sailo) muistaa, että Kauko harrasti metsästystä ja hänellä oli aina koira, kuten kuvassakin nähdään.

Mäkisten perheelle Johanneksen Kolmikesälästä myönnettiin pika-asutustila Porista jo talvisodan jälkeen 1941 ja he saivat sen haltuunsa toisessa evakkovaiheessa keväällä 1946. Uudessa kirjassa on tarkka kuvaus siitä, miten viljelytyöt, rakennustarvikkeiden hankinta ja rakentaminen hoidettiin rinta rinnan toisten karjalaismuuttajien kanssa. Kuvassa perhe ja uusi asuintalo muuttovalmiina keväällä 1948.

Ella pihapiirissä kanoja ruokkimassa äitinsä kanssa. Kuva: Ella Heino.

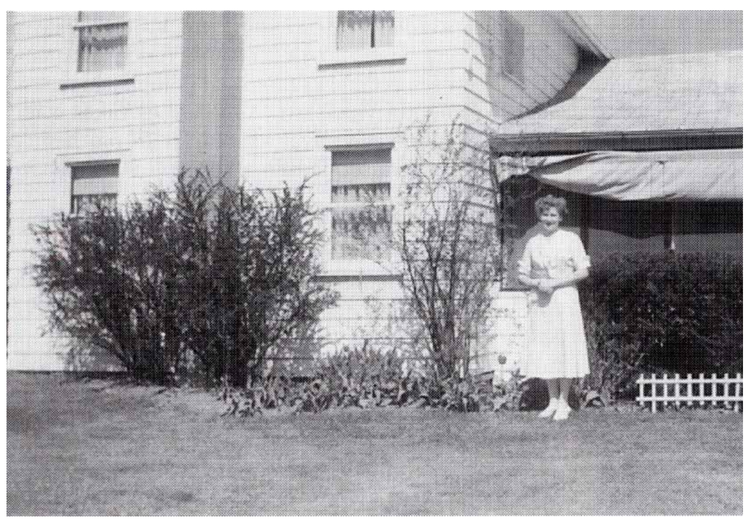

Revonsaaressa syntynyt Liisu Edelman o.s. Miettinen kotinsa edustalla Lockwoodissa, New York USA.

Terttu Tirkkonen o.s. Peräkylä Karhulasta oli yksi Amerikan mantereelle muuttaneista johannekselaisista. Tauno ja Terttu Tirkkosen ensimmäinen talo Beaver Covessa, Kanadan British Columbiassa vuonna 1952. Tertun sisarukset Annikki, Paul ja Santeri Peräkylä muuttivat myös Kanadaan.

Hugo Hörkkö Tikkalasta oli sopinut menevänsä katsomaan asutustilaa Sauvosta, mutta se jäi vain aikeeksi hänen menehdyttyään rakennustyömaan onnettomuudessa Naantalissa maaliskuussa 1947. Leski Marja Hörkkö o.s. Lenkkeri asui appensa Kristian Hörkön taloudessa Paimion Preitilässä kunnes muutti Halikon Vaskiolle Toivilan kylässä sijaitsevalle Kallionummen tilalle lastensa Kalevin, Toimin ja Ellin kanssa heinäkuussa 1950. Kuva: Sari Scimonen kokoelma.

Vilho Miettinen:

Sisareni Liisun unelma päästä Amerikkaan toteutui 1952. Liisu palasi Suomeen 1955 tarkoituksenaan jäädä tänne. Toisin kuitenkin kävi, mieli paloi Amerikkaan. Tähän löytyi syykin – Liisu oli New Yorkissa tutustunut Albert Edelman -nimiseen mieheen, jonka sukujuuret olivat myös Suomessa Pohjanmaalla. Seuraavana vuonna hän solmi avioliiton Albertin kanssa. He muuttivat asumaan Lockwoodiin n. 500 km New Yorkista länteen lähelle Kanadan rajaa. Albert palveli yliperämiehenä laivassa ja Liisu hoiteli kotia.

Merelliset ammatit uusissa oloissa

Uudentalon nuottakunta Revonsaaren Pyökäriltä, vas. Juhana Karvanen, Lyyli Karvanen, Kalle Kurki, Paavo Kurki, N.N., Elsa Karvanen, Joonas Kukkonen ja Vilho Kurki. Talvella oli saarelaisten ainoana ansiotyönä nuotanveto. Omien kalavesien lisäksi käytiin kalassa kauempana Suomenlahdella, Seiskarin ja Lavansaaren vesillä.

Meri antoi Johanneksessa työtä ja toimeentuloa monin tavoin. Peruselinkeinona kalastus ja hylkeenpyynti olivat saariston perinnettä sukupolvelta toiselle. Oman pitäjän ja lähialueen satamat tarjosivat ansainnan mahdollisuuksia vähintään kausiluonteisesti ja antoivat myös pysyviä työpaikkoja. Laivanrakennus kuului menneen ajan taitoihin, mutta työt laivoilla konehuoneista yläkansille antoivat ammatin monien sukujen jälkipolville. Meri liittyi uusissakin oloissa johannekselaisen elämään joko perinteisissä ammateissa tai uudemmin tavoin siihen liittyen.

Lastaajia Makslahden satamassa vuonna 1938. Uuraan, Kirkkoniemen ja Makslahden satamat työllistivät niin paikallisia kuin muualta Kannakselta ja kauempaakin tulleita. Koiviston Makslahti oli puutavaran, pääasiassa kaivos- ja paperipuun mutta myös tukkien, parrujen, pylväiden ja ”pitkän tavaran” (lautojen) vientisatama.

Muistoja Vulkin ajoilta

Telakan työväki seuraamassa valtiotason vierailua sekä m/s Mitsurinskin vesillelaskua elokuussa 1956. Lisätietoa tapahtumasta pääkirjoituksessa. Kuva: Hannu Rastas, kotialbumi.

Johannekselaisen viime numerossa otettiin esiin Crichton-Vulcanin telakan eli Vulkin suuri merkitys johannekselaisten työllistäjänä sekä ammattiin opettajana. Kysyttiin muistelijoita ja sen merkeissä sain heinäkuussa puhelun Hartolasta. Siellä kesäänsä viettävä ja Hyvinkään kirjoilla oleva **Erkki Kosonen** kertoili omia kokemuksiaan yhden vuosikymmenen ajalta, lähinnä 50-luvulta.

Erkki Kosonen on syntynyt Johanneksen Niemelässä 1934. Sodan jälkeen hän asui Littoisissa ja kävi ammattikoulua Turussa. Sen myötä hän sai ensimmäisen työpestin Vulkilta 1949 kesäloman ajaksi. Työt olivat jokirannan raananrakennusta niittaajana. Seuraavan kymmenen vuoden aikana Kosonen kertoi saaneensa tai ottaneensa kuusi kertaa lopputilin Vulkilta ja yhtä monta kertaa työt aloittaneensa. Katkoja tuli armeijan takia sekä muista töistä, hänestä tuli maailman merillä kulkija osaksi aikaa jo tuolloin. Kososen työtehtävät Vulkilla eivät olleet perinteisintä levyseppähommaa, vaan kirjava kooste toimia telakan eri osissa. Siihen kuului kattilahuonetehtäviä tai töitä viilaverstaalla viilarina. Ensimmäinen raana ei jäänyt viimeiseksi, vaan hän oli 1957 tekemässä sellaista yksilöä, joka jäi museoraanaksi.

Neuvostoliiton suuntaan laivakauppa oli vilkasta ja siihen liittyi muitakin elementtejä. Chrichton-Vulcan oli 1930-luvulla ostanut paikallisen moottorivene- ja moottorivalmistaja Androksen, jonka tontti oli käytännössä keskellä telakka-aluetta. Yritys oli sulautettu Vulkin osaksi ja telakka jatkoi moottoriveneiden valmistusta vielä koko 1940- ja 50-luvun. Niistä tuli isojen laivojen pelastusveneitä, mutta valtuuskunnan jäsenet ostivat kaikesta päätellen niitä myös itselleen.

Kosonen oli kokenut moottorimies ja merenkulkukelpoinen. Siksi hänestä tehtiin tavallaan myyntiedustaja, jonka tehtäviin kuului esitellä veneitä meriolosuhteissa.

Yhdellä tällaisella saaristomatkalla kesällä 1956 veneen vesipumppu rikkoutui ja ostajien reitti myyntiedustaja mukaan lukien veikin Airiston lomahotellin palvelujen pariin koko vuorokaudeksi, mutta hengissä sieltäkin selvittiin. Vulkin viimeisen jakson jälkeen Erkki Kososen työmaa siirtyi kokonaan merille. Päiväntasaajan ylityksistä hän lopetti aikanaan jo laskennan.

– Hannu Rastas –

Suuri joukko johannekselaisia on ollut töissä Turun telakoilla – erityisesti Wärtsilä Crichton- Vulcanin telakalla Aurajoen rannassa tai Valmetin telakalla Pansiossa. Hollmingin telakka Raumalla oli erityisesti koivistolaisten laivanrakentajien työmaa, mutta oli sielläkin johannekselaista osaamista mukana.

Telakkakuva on Turun Pansiosta, joka oli laivanrakennuksen kehittyvä tukikohta. Pansion telakka palveli aluksi sotakorvausteollisuuden tarpeita (rakensi 58 sotakorvausalusta: jokihinaajia ja proomuja), ja sen jälkeenkin suuri osa telakan tuotannosta meni Neuvostoliittoon.

Valmetin telakan lisäksi Pansiossa oli öljysatama, Laivateollisuus Oy ja armeijan laivastoasema. Ne työllistivät parisen tuhatta työntekijää, joista merkittävä osa oli karjalaisia. Vuonna 1958 johannekselaisia oli Pansiossa arviolta noin 50 henkeä. Pansion karjalaiset olivat perustaneet oman yhdistyksen jo vuonna 1947 jäsenistön kasvaessa useisiin satoihin.

Ryhmäkuva sukeltajista työtoimissaan on Raimo Reinikaiselta ja otettu vuonna 1946. Kuvan aiheeksi on todettu Nesteen öljysataman rakentaminen ja kohde on sen perusteella Naantalissa Tupavuoren öljysataman rakentaminen, joka edelsi pari vuotta myöhemmin perustetun Nesteen tulevaa toimintaa alueella. Myös tuolla työmaalla johannekselaista taitoa tarvittiin meren pinnalla ja pinnan alla.

Johannes-Seura 75 vuotta

Lauri Airikka oli monien Johanneksesta siirtyneiden tai uusissa oloissa perustettujen yhteisöjen johtohenkilö 1940-luvulta 1980-luvulle. Kuva: Pirjo Airikka ja Kyllikki Savolainen.

Vaikka Johanneksessa alkanut harrastus- ja yhteistoiminta jatkui vireänä uusien sijoituskuntien alueella erityisesti marttayhdistysten ja nuorisoseurojen osalta koettiin tarvetta kaikkia johannekselaisia yhdistävään perinne- ja kotiseututyöhön sekä keskinäiseen yhteydenpitoon arjessa ja juhlassa.

Heimo Heimolan koolle kutsumana pidettiin Johannes-Seuran perustava kokous Paimiossa Vistan koululla itsenäisyyspäivänä 1949. Paikalla oli 45 osallistujaa lähinnä kaikista neljästä johannekselaisten sijoitusunnasta. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Lauri Airikka ja sihteeriksi Eino Raininko. Kokous päätti yksimielisesti perustaa johannekselaisten pitäjäseuran, hyväksyi sille Karjalan Liiton mallisääntöihin perustuvat säännöt, vahvisti nimeksi Johannes-Seuran ja valitsi yhdistykselle johtokunnan. Erikseen annettiin johtokunnalle oikeus vaihtaa yhdistyksen nimi, mikäli esitettyä nimeä ei voida rekisteröidä. Tätä valtuutusta tarvittiinkin, ja seura saatiin myöhemmin rekisteröidyksi nimellä Johannekselaiset ry. Yhdistyksen puheenjohtajaksi nimettiin Lauri Airikka, varapuheenjohtajaksi Eino Raininko ja sihteeriksi Meri Salo. Työvaliokuntaan tulivat heidän lisäkseen Heimo Heimola ja Annikki Hentula.

Johannekselainen 1/50:

Johannekselaiset r.y:n perustava kokous

Pidettiin Paimiossa Vistan kansakoululla joulukuun 6. päivänä 1949. Kokousta johti Lauri Airikka ja pöytäkirjan pitäjänä oli Eino Raininko. Kokouksen yksimielinen päätös oli perustaa johannekselaisten pitäjäseura, jonka kotipaikaksi tuli Paimio ja jolle hyväksyttiin seuraavat säännöt:

1.§
Yhdistyksen nimi on Johannekselaiset r.y. ja kotipaikka Paimion kunta.

2.§
Yhdistyksen tarkoituksena on olla entisen Johanneksen kunnan alueella asuneiden keskinäisenä yhdyssiteenä, koota ja tallettaa Johanneksen historiaan liittyviä kulttuuriarvoja ja muuten vaalia kotiseudun muistoa ja perinteitä. Yhdistys kuuluu jäsenenä Karjalan Liitto r.y:hyn.

3.§
Yhdistys toteuttaa tarkoitustaan:

1) toimeenpanemalla kokous- ja juhlatilaisuuksia,
2) harjoittamalla julkaisutoimintaa,
3) ylläpitämällä toimistoa, kokous- ja kerhohuoneistoa,
4) harjoittamalla kotiseutumuistoihin liittyvän kirjallisuuden ja muiden painotuotteiden sekä muistoesineiden myyntiä sekä
5) harjoittamalla ravintola-, kahvila- sekä majoitusliikettä.

— —

Maaliskuussa 1950 Johannes-säätiön hallintoneuvosto teki päätöksen muistotaulun toteuttamisesta sankarivainajien ja sodan muiden uhrien muistoksi. Kuvanveistäjä Aarre Aaltosen suunnittelema muistomerkki paljastettiin Paimion Pyhän Mikaelin kirkon seinustalla Johannesjuhlien yhteydessä 28.7.1951. Seppeleen laskijat Eino Raininko ja Annikki Hentula.

Johannes-Seura on julkaissut kesästä 1950 alkaen omaa pitäjälehteä. Se ilmestyi pitkään kuukausittain ja nykyään joka toinen kuukausi. Lehti on ollut johannekselaisille tärkeä yhdysside välittämällä kotiseudun muistoja sekä ajankohtaistietoja. Nuoremmille sukupolville lehti antaa tietoa menneiden sukupolvien elämästä ja elinympäristöstä. Kuvassa Tuulevi Paakkasen suunnittelema Johannekselaisen 60-vuotisjuhlavuonna julkaistu postimerkki.

Vuosina 1956-1964 seuran toimisto sijaitsi Johannekselaisen toimitussihteerin Impi Ruokosen (o.s. Leinonen) kodin tiloissa Ylä-Vistalla Paimiossa. Kuvassa seuran johtokunta 1960-luvun alkupuolella toimiston edustalla, vas. Reino Hämäläinen, Annikki Hentula, Hilkka Hänninen, Eino Raininko, Vilho Reponen, Antti Tirkkonen, Kauko Kosonen, Onni Hörkkö, Artturi Rosenqvist, Impi Ruokonen, Lauri Airikka, Eero Skyttä ja Heimo Heimola.

Johannekselaisten sankarivainajien ja sodan muiden uhrien muistomerkki kaatuneitten muistopäivänä vuonna 2022.